

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Praha 2014

Jitka Breindlová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Karel Veliký a Karolinská renesance

Charlemagne and Carolingian renaissance

Vedoucí práce:

ThDr., Kamila Veverková, ThD.

Autor:

Jitka Breindlová

2014

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce ThDr., Kamile Veverkové, ThD., která mne svým pozitivním přístupem a naladěním povzbudila v práci a děkuji i za poskytnutí materiálů a za čas, který mé práci věnovala. Dále bych chtěla poděkovat svým blízkým za jejich podporu a pochopení.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Karel Veliký a Karolinská renesance, napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne

Jitka Breindlová

Anotace

Karel Veliký byl křesťanský panovník, který dobyl téměř celou Evropu. Na přelomu 8. a 9. století se stal římským císařem a své poslání bral jako úkol od Boha. Za svůj život provedl několik reforem – státní, církevní a školskou. Cílem jeho práce bylo sjednotit a zorganizovat svou říši.

Velkým přínosem pro královský dvůr, který se nacházel v Cáchách, bylo velké množství učenců a umělců, kteří se zde sešli z celého světa. Působili zde jako literáti, malíři, stavitelé a hudebníci a podařilo se jim povznést již upadlou antickou kulturu a dílo, které vytvořili, dnes známe jako Karolinskou renesanci.

Klíčová slova: Karel veliký, Cáchy, římský císař, reformy, Karolinská renesance

Annotation

Charlemagne, the Christian monarch who has conquered almost all of Europe. At the turn of the 8th and 9 century became the Holy Roman Emperor and took as his mission the task from God. In his life he made several reforms - state, church and school. The aim of the study was to unite and organize, his empire.

Great asset to the royal court, which was in Aachen, a large number of scholars and artists who gathered here from all over the world. They are involved as writers, painters, architects, and musicians, and managed to elevate the fallen already ancient culture, which we now know as Carolingian Renaissance.

Keywords: Charlemagne, Aachen, Roman Emperor, reform, Carolingian Renaissance

Obsah

Úvod	10
1. Karel Veliký	13
1.1. Karlovo dětství.....	13
1.2. Karel králem	15
1.3. Franské válečnictví.....	15
1.3.1. Dobyetí Akvitánie.....	17
1.3.2. Boj s Langobardy	18
1.3.3. Saské války	20
1.3.4. Expedice do Španělska.....	24
1.3.5. Podrobení Slovanů	25
1.3.6. Boj s Avary	26
1.3.7. Dánská válka.....	27
1.4. Karel císařem	28
1.5. Karlův osobní život	29
1.6. Církevní reforma	32

1.6.1.	Liturgie	34
1.7.	Školství a vzdělanost	35
1.7.1.	Klášterní školy	37
1.7.2.	Výuka na církevních školách	37
1.7.3.	Učební metody	39
1.8.	Učenci na Karlově dvoře	39
1.8.1.	Alkuin z Yorku	40
1.8.2.	Einhard	41
1.8.3.	Angilbert	41
1.8.4.	Hildebold	42
1.8.5.	Paulinus II. Akvilejský	42
1.8.6.	Theodulf Orleánský	43
1.8.7.	Paul Deacon	44
1.8.8.	Petr z Pisy	45
1.8.9.	Fardulf	45
1.8.10.	Arno Salzburský	45
1.8.11.	Lullus	46

1.8.12.	Svatý Adalard.....	47
1.8.13.	Paschasius Radbertus.....	47
1.8.14.	Lupus z Ferrieres.....	48
2.	Karolinská renesance.....	50
2.1.	Hudba.....	50
2.1.1.	Gregoriánský chorál- tropy, sekvence.....	50
2.1.2.	Notace.....	52
2.1.3.	Vývoj modálního systému.....	53
2.1.4.	Hudební nástroje.....	54
2.2.	Architektura.....	55
2.2.1.	Církevní architektura.....	55
2.2.2.	Světská architektura.....	57
2.2.3.	Sochařství a malířství.....	58
2.3.	Literatura.....	61
2.3.1.	Karolinská minuskula.....	61
2.3.2.	Vybraná díla doby Karla Velikého.....	62
	Závěr.....	65

Seznam použité odborné literatury a ostatních zdrojů	66
Summary.....	74
Přílohy	76

Úvod

Ve své práci pojednávám o významném středověkém panovníkovi, Karlu Velikém. Tento muž zasvětil svůj život rozšiřování Franské říše, jejíž polovinu zdědil po svém otci Pipinovi III. Krátkém a po smrti jeho bratra Karlomana, se souhlasem šlechty, nabyt i polovinu druhou. Franský král a po roce 800, také římský císař, jistě spadá do skupiny osobností, které dosáhly velkého věhlasu a velikosti svou vlastní zásluhou. V Karlově osobě můžeme vidět nejen skvělého rytíře a vojevůdce, ale také bojovníka proti nevěřícím. Přesto, že jeho způsob pokřesťanštění, především Sasů, byl velice krutý a nesmlouvavý, těšil se mezi lidem velké oblibě. Je jisté, že svému postavení ale vděčí i literárními tvůrcům té doby, kteří zvyšovali pozitivní ohlas jeho osoby. Z díla mnicha Einharda, který sepsal Karlův životopis, se o něm dozvíme mnoho informací, i když je nutné brát ho trochu s nadsázkou, vzhledem k tomu, že Einhard Karla velice obdivoval.

Karel se snažil dovést Franskou říši k dokonalosti, byl to muž, který měl rád řád, a proto musel provést především reformy církve a školství. V obou těchto reformních snahách se objevuje jméno mnicha Alkuina. Tento učenec založil a zorganizoval středověké školství a díky Karlově štědrosti, co se výstavby škol týče, pomohl v rozkvětu scholastické filozofie. V církevní reformě šlo především o sjednocení liturgie a v kláštorech měla být dodržována řehole sv. Benedikta, která byla podle krále nejlepší pro organizaci kláštera. V důsledku mocného rozpínání říše byl Karel nucen provést i reformu státní správy, při které rozdělil říši na hrabství, která spravovala hrabata. V pohraničních oblastech neboli markách, byla neustálá přítomnost vojenských jednotek. Dalším bodem reformy státní správy bylo zvýšit úroveň čtení a psaní, čímž chtěl Karel pozvednout gramotnost v jeho říši.

Dvůr Karla Velikého se stal významným střediskem kultury, kam pozval nespočet učenců, umělců a stavitelů. Karolinská renesance byla pokusem o oživení antické kultury, která upadla v době posledních Merovejců.

Cílem mé práce je shrnout všechny významné a zajímavé události, které Karel Veliký a osobnosti kolem něj dokázali, za dobu jeho vlády, která trvala čtyřicet sedm let. Dle mého názoru je úctyhodné co tento muž za svůj život dokázal, především je zajímavé, že přes všechny války a dobývání, si našel čas i na studium a náboženský život. Chtěl se naučit psát a měl zájem o veškeré vědění, které mu bylo zprostředkováno pomocí učenců na jeho dvoře. Karel byl nejspíše velice společenský člověk a také si musel umět skvěle zorganizovat čas, aby se zvládl věnovat vojákům, učencům či ženám.

Tato práce obsahuje teorii o osobě Karla Velikého a Karolinské renesanci, která je rozdělena do dvou stejnojmenných kapitol. První kapitola, tedy Karel Veliký, je dále rozdělena do podkapitol s názvy: Karlovo dětství, Karel králem, Franské válečnictví (které se dále dělí do sedmi podkapitol s názvy dobývaných území), Karel císařem, Karlův osobní život, Církevní reforma a reforma liturgie, Školství a vzdělanost (kde se zabývám školskou reformou a tím, jak výuka ve středověku probíhala). Poslední podkapitolou jsou učenci na Karlově dvoře. Zde stručně popisují životy a působení na královském dvoře některých vybraných mužů té doby (Alkuin z Yorku, Einhard, Angilbert, Hildebold, Paulinus II. Akvilejský, Theodulf Orleánský, Paul Deacon, Petr z Pisy, Fardulf, Arno ze Saltzburku, Lullus, Sv. Adalard, Paschasius Radbertus a Lupus z Ferries).

Druhá kapitola mé práce má název Karolinská renesance. Taktéž je dělena na podkapitoly, které nesou názvy: Hudba (zmiňuji se zde o tropování, notování, modálním systému či používaných hudebních nástrojích), Architektura (je rozdělena na církevní a světskou, a také je zde zařazeno sochařství a malířství z důvodu jejich výskytu v architektonických stavbách). V poslední podkapitole s názvem Literatura se zabývám karolinským písmem, tzv. minuskulou a věnuji zde několik řádek textu o obsahu vybraných děl z období vlády Karla Velikého (Paderbornský epos, Heliand, De partu virginis, Úkoly k zbystření mladíků a Vita Caroli Magni).

K sepsání práce jsem využila pramenný zdroj *Vita Caroli Magni*¹ od básníka a učenice Einharda, jehož anglický překlad je dostupný na internetu. Z odborné literatury, které je k tématu velké množství v různých jazycích, zmíním základní monografii od Dietera Hägermanna *Karel Veliký: Vládce západu*². Výčet všech ostatních použitých odborných knih, encyklopedií, lexikonů, internetových a ostatních zdrojů v českém, německém a anglickém jazyce, uvádím v seznamu použité literatury.

---

¹ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp> [cit. 2014-04-04].

² HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: vládce Západu*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, 619 s., 16 s. obr. příl. (čb., barev.). Obzor (Prostor), sv. 40. ISBN 80-726-0071-0.

1. Karel Veliký

1.1. Karlovo dětství

Karel Veliký nebo jak byl později nazýván Charlemagne (Příloha č. 1), se narodil 2. dubna 742/745/747 nebo, jak ukazuje současné bádání, roku 748³. V době narození byl jeho otec Pipin III. Krátký majordomem, z rodu Karlovců (Arnulfovců)⁴. Jeho matka se jmenovala Bertrada a byla dcerou hraběte Heriberta z Laonu. Původní odhad Karlova narození, tedy v roce 742 představoval veliké morální dilema, protože by to znamenalo, že byl Karel počat a narozen ještě před řádným sňatkem jeho rodičů roku 744. Badatelé z 19. a počátku 20. Století to vyřešili pomocí fiktivního morálního institutu *Friedelehe*, což představovalo druhou legální germánsko - franskou formu manželství.⁵ Výzkum Karla Ferdinanda Wenera a Matthiase Bechera, poukázal na redakci z 16. století, kde je k roku 747 připsán dodatek: "*eo ipso anno fuit natus Karolus rex*" (v tomto roce se narodil král Karel). Ovšem tento rok, jak se ukázalo, také nebyl správný, stejně tak, jako datum 2. dubna. Toto datum připadalo na Boží hod Velikonoční a je málo pravděpodobné, že by v Karlově rodině i v následujících generacích bylo zapomenuto – obzvláště když se jedná o takto významné datum, tedy den vzkříšení Páně. Proto se zdá, že si Karel zvolil toto datum sám, a to nejspíše z politických důvodů. Ke správnosti roku 748, jako roku Karlova narození odkazují i jiné indicie, jako například pověření Karla ochranou kláštera St. Calais roku 760. Podle tehdejších zvyklostí bylo nutné, aby k této činnosti dosáhl věku minimálně dvanácti let, kdy dosáhl svéprávnosti a mohl se do určité míry rozhodovat samostatně. Dalším faktem, který potvrzuje tuto domněnku, je text z události, která se týkala přenosu ostatků sv. Germana. Tato událost se konala rok po návštěvě papeže Štěpána II., k níž došlo roku 754. Karel si uchoval tuto vzpomínku v paměti a popisuje zde i ztrátu svého prvního zubu, když při přemísťování ostatků nerozvážně skočil do hrobu.

---

³ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: vládce Západu*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, str. 28.

⁴ Druhá franská královská dynastie, nástupci Merovejců.

⁵ Tamtéž, str. 29.

Místo, kde se Karel narodil, ovšem není možno odvodit.⁶ Einhard v Karlově životopise píše: „Bylo by pošetilé psát o Karlově narození či dokonce dětství, protože na toto téma nebylo nikdy nic napsáno a nyní již není naživu nikdo, kdo by o tom mohl poskytnout nějaké informace. „⁷

V roce 752,⁸ když bylo Karlovi asi deset let, se Pipin odvolal k papeži Zachariášovi. Již dlouho v rukou držel královskou moc, a proto chtěl být králem i pomazán. Zachariášův nástupce Štěpán II.(III.)⁹ přicestoval do Francie a za příslib podpory a ochrany před Langobardy, pomazal králem nejen Pipina III., ale i jeho dva syny Karlomana a Karla (Velikého). Frankové se tak stali dědičnými králi a nesměl již být zvolen král z jiné rodiny. Tímto aktem z 28. července 754 se Karlovi stali formálními nástupci Merovejců.

Karel byl tedy již od raného věku pomazán na krále, a proto se musel naučit základy válčení. Doprovázel svého otce na výpravách do Akvitánie a Lombardie. Díky tomuto ranému zážitku se v něm vyvinuly některé vojenské ctnosti, které byli spojené s jeho fyzickou silou a intenzivním nacionalismem.

Když roku 768 Pipin cítil, že se blíží jeho konec, rozdělil franskou říši mezi své dva syny a několik dní na to, starý král zemřel.¹⁰

---

⁶ Tamtéž, str. 31-32.

⁷ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Plan of This Work> [cit. 2014-04-04].

⁸ Pokud počítáme s rokem narození roku 742.

⁹ Očíslování jeho jména je sporné, neboť po smrti sv. Zachariáše byl papežem zvolen rovněž Štěpán, který ale zemřel již dva dny po své volbě, aniž by byl vysvěcen na biskupa. Z tohoto důvodu v dnešním pojetí nebyl papežem (biskupem města Říma), na druhé straně podle pojetí papeže jako světského panovníka jím byl.(Štěpán II. (papež), 2013).

¹⁰ SHANAN Thomas and Evan MACPHERSON. (1908). *Charlemagne*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 30, 2014.

1.2. Karel králem

Oficiální povýšení obou bratrů do královské hodnosti se událo v den sv. Dionýsa¹¹ tedy 9. října, který v roce 768 připadl na neděli. Karel byl pomazán a uveden jako král ve své části říše, v Noyonu a Karloman v Soissons. Při výběru obou míst korunovace hrála, mimo jiné, roli jejich blízkost u hranic říše, která umožňovala rychlou komunikaci mezi dvory.¹²

Říše byla rozdělena na Austrasii, které vládl Karel, a Karlomanovi připadlo Burgundsko, přičemž měli oba vládnout společně v Akvitánii. Brzy však vzala vzájemná spolupráce za své a oba bratři se vrhli do vražedného zápasu o moc. Když už to vypadalo, že se Desiderius spojí s Karlomanem proti Karlovi, tak tento zápas vyřešila náhlá Karlomanova smrt v roce 771, po níž následovala korunovace Karla jediným králem franské říše. Po jeho smrti se k moci chtěli dostat Karlomanovi synové, podporováni svou matkou Gerbergou, to se jim nepodařilo, Karel se stal vládcem celé říše a Gerberga i se syny uprchla na Lombardský dvůr do Pavie.

Po svém otci zdědil Karel titul „*Patricius Romanus*“, který s sebou nesl zvláštní povinnost chránit práva Svatého stolce.¹³

1.3. Franské válečnictví

Normandští jezdci na koních používali třmeny, ovšem není jisté, zda je ve větší míře používali i Karlovi válečníci. Přesto, že archeologové objevili franské třmeny, tak tehdejší záznamy nepotvrzují široké užívání útoku jízdy, či podobných taktik. Staří Frankové se

---

¹¹ Klášter St. Denis u Paříže byl místem osobní zbožnosti Pipina i jeho synů. (Hägermann, 2002, str. 68.

¹² HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: vládce Západu*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, str. 68.

¹³ SHANAN Thomas and Evan MACPHERSON. (1908). *Charlemagne*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 30, 2014.

obvykle bránili štítovou hradbou a bojovali jako pěchota. K boji používali oštěpy a jednoruční sekery, které se nazývali *francisky* (vrhací sekery). V době Karla Velikého většina bojovníků jezdila na koni, ale není jasné, zda na nich i bojovali nebo zda je používali jen jako rychlý prostředek pro dopravení pěchoty na místo boje. Nejpravděpodobněji se v této době technika používání třemenů teprve vyvíjela.

Mezi nejslavnější zbraň Franků patřil meč. Tyto meče byly žádané po celé Evropě, pro svou vyváženost a dobrou kvalitu zakalení. Karel musel vydat omezení k jejich vývozu, aby měl nad nimi kontrolu. Pěšáci měli krátké meče tzv. *scramasaxy*, které byly germánského původu. Meč měl těžkou čepel, která se též dala použít jako obušek. Standardní vybavení, které měl každý pěšák, obsahovalo luk, dvanáct šípů a náhradní tětivu na luk. Kromě toho měli ještě oštěpy. Z toho vyplývá, že franský pěšák uměl používat jakékoliv zbraně a zvládal boj na dálku i z blízka. Svoje tělo ve většině případů nijak nechránili.

Jezdci naproti tomu nosili kožený krunýř, který byl posít železnými destičkami. Tento kabátec nebo vesta, dosahovali až ke kolenům. K ochraně hlavy používali přilbu. Jezdci byli vyzbrojeni tradičním *scarmasaxem* a ještě druhým mečem. Dále u sebe měli oštěp, opatřený velkou zarážkou (kovovou tyčkou na tuleji) a kulatý štít. Zarážka franského oštěpu byla nutná ze dvou důvodů. Pokud by na oštěpu nebyla, nedala by se vytrhnout a vymkla by se po zásahu jezdcově kontrole.

Karel neměl k dispozici stálé vojsko, ale každý svobodný franský muž byl povinen, když byl povolán, zúčastnit se tažení a to bez platu a se svým vlastním vybavením. Kořist byla pak rozdělována mezi oddíly jako odměna a tak musel každý franský voják bojovat v naději, že mu úspěšná bitva nebo tažení přinese nějakou kořist. Shromažďování vojska měli na starost hrabata, která byla často obviňována z braní úplatků, či z násilného nucení k nastoupení služby. Ten, kdo odmítl jít do boje, byl potrestán vysokou pokutou či jiným

trestem. S narůstáním významu používání jízdy v boji, byli chudší muži vyloučení z bojů. Do boje s vlastní výzbrojí proto museli jen ti, kdo vlastnili čtyři a více lánů pole.

Frankové shromažďovali vojsko na jaře a to bylo potom aktivní tři až šest měsíců a všechna tažení končila v zimě. Po vojácích se vyžadovalo, aby si sebou přinesli tříměsíční zásobu proviantu, zbraně, brnění a nářadí na budování zákopů. Karel Veliký měl vypracovaný plán pro organizaci vojenských přesunů a zásobování. Zásoby se začali shromažďovat už v období před vlastním tažením. Oddíly byly doprovázeny stády dobytka a obrovskou kolonou vozů s nákladem. Drancování na cestě (*et route*) bylo zakázáno, protože by příliš zdržovalo.

Karel měl před každým tažením dobře prozkoumané území, které mělo být dobyto. Od zeměpisu, místního způsobu válčení až po běžný život lidí a zemědělského hospodaření. Přesto, že byl Karel energický a schopný válečník, raději řídil bitvy z týlu, než aby bojoval osobně. Jeho oblíbenou metodou bylo rozdělit vojsko na dvě armády – jedné velel on sám (či jeho syn) a druhé nějaký šlechtic, zkušený v boji. Tento dvojí útok, který byl veden velice rychle, vzbuzoval v Karlových nepřátelích zmatek a nejistotu. Když se pak obě vojska opět spojila, podnikla zničující útok.¹⁴

1.3.1. Dobyetí Akvitánie

První výprava, kterou Karel jako král podnikl, mířila do Akvitánie. Po smrti Pipina Krátkého se Hunold, otec zemřelého vévody Waifera, rozhodl opustit klášter, a uskutečnil vzpouru, která měla vést k nezávislosti Akvitánie. Hunold měl podporu celého území až na sever k Angouleme, a proto to byla pro Franskou vládu hrozba. Karel se tedy vydal

---

¹⁴ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 18-21.

s velkou armádou na pochod, aby potlačil Hunolda a jeho stoupence. K tažení přizval svého bratra Karlomana, se kterým se ale nepohodli a Karloman mu pomoc odmítl.

Franská armáda se probojovala přes Bordeaux a postavila opevněný tábor ve Fornsaku, který fungoval jako pevnost i v následujících staletích.

Vévoda Hunold byl přemožen a snažil se uprchnout s vévodou gaskoňským, Lupusem. Ten ale Hunolda vydal Karlovi a tak se Karel vrátil domů jako vítěz a nepochybný král Akvitánie. Hunold nebyl popraven, ale poslán zpět do kláštera, kde trávil život před vzpourou.

Po vítězství Karel Akvitánii rozdělil na hrabství a na sever od řeky Loiry ji obsadil svými muži.¹⁵ Po necelých deseti letech učinil Karel nutná administrativní opatření a roku 781 jmenoval svého syna Ludvíka králem v Akvitánii.¹⁶

1.3.2. Boj s Langobardy

Langobardský král, který přijal vdovu po Karlomanovi a jejich potomky chtěl využít situace, když byl Karel zaneprázdněný připojováním území po zesnulém Karlomanovi a odmítl papeži Hadriánovi I. navrátit území Ferrari a Faenzy. Místo toho shromáždil armádu a zmocnil se Sinigaglie a Urbina (papežských měst), potom se zmobilizovanou vojenskou silou vytáhl na Řím. Hadrián mezi tím město opevnil a poslal Karlovi vzkaz, ve kterém se odvolával na úmluvu mezi Franky a papežem, kterou uzavřel jeho otec Pipin Krátký. Když ovšem Desiderius poznal, že Karel není tak zaneprázdněn aby papeži nepomohl, stáhl se do Vitebra a roku 772 poslal Karlovi vysvětlení, že země, které si papež nárokuje ve prospěch *exarchátu ravennského*, si neponechal nezákonně a papežův nárok na ně je neoprávněný.¹⁷

---

¹⁵ Tamtéž, str. 16.

¹⁶ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: vládce Západu*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, str. 69.

¹⁷ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 23.

Protože se Desiderius odmítl přizpůsobit, když mu Karel odpověděl, aby stáhl svá vojska z okupovaných měst, musel Karel na jaře roku 773 znovu svolat vojsko, k účelu dobytí Langobardie.

Pochod začali v Ženevě. Armáda vedená Karlem postupovala přes Mont Cenis a druhá armáda, vedená jeho strýcem Bernardem přes průsmyk sv. Bernarda. Desiderius se na útok připravoval, nechal opevnit přístup do Langobardie v alpských roklinách Ivrea a Susa. Nebylo mu to však k ničemu platné, protože franské vojsko přešlo hory u Susy a tak obklíčilo Langobardy.¹⁸ Einhard se zde zmiňuje o těžkostech, které byli nuceni franští vojáci překonat, při přelézání horských hřebenů, kde se nacházeli četné útesy a hřebeny.¹⁹ Desiderius se musel stáhnout do Pavie. Mazaný Karel, ale hbitě následoval průzkumnou skupinu a po několik měsíců obléhal Pavii. Během obléhání Pavie, při kterém se Desiderius nechtěl vzdát, trávil Karel jaro 774 v Římě, kam přijel oslavit velikonoční svátky. Zde se několikrát setkal s papežem Hadriánem. Jejich diskuze dospěla k tomu, že Karel uznal práva papeže na *exarchát ravennský*, od Ferrary a Commachia na severu až k Osimu na jihu. Pro papeže mělo toto jednání velký význam, protože především posílil svou vážnost a to hlavně politickou a finanční. Karel zase potvrdil, že mezi franským královstvím a Římem je přátelský vztah.

K Desideriovi smůle se v létě 774 v Pavii rozšířil mor, a proto souhlasil s tím, že se podřídí a otevře brány města, pokud jeho život i životy jeho mužů budou ušetřeny. Poté byl Langobardský král poslán do vyhnanství do Neustrie, kde jako mnich corbeyského opatství, zemřel ve vysokém věku.

Princ Adelchis se stal klientem²⁰ či patricijem²¹ na královském dvoře v Konstantinopoli, a tím pádem se Karel mohl stát italským králem. Všichni langobardští vévodové mu poté složili v Pavii slib věrnosti, až na Desideriova zeťe, Arichise z Beneventa. V roce 776 se

---

¹⁸ Tamtéž, str. 24.

¹⁹ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: [http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Lombard War](http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Lombard%20War) [cit. 2014-04-04].

²⁰ Politický chránělec toho kterého feudála. (Klientelismus, 2013).

²¹ Představitelé zámožných a dlouho usedlých rodin, kteří si obvykle vymohli na panovníkovi nebo šlechtici městskou samosprávu a aspoň zpočátku ji také plně ovládali. (Patricius, 2013).

Benevento, Friaul a Spoleto pokusily znovu dosadit na trůn prince Adelchise, na to ale král reagoval zabitím vévody z Friaulu a přinucením Spoleta k poslušnosti. Arichis si svou nezávislost udržel až do roku 787, kdy Karel dobyl Salerno a porazil tohoto vévodu. Karel v langobardské vládě neprovedl nijak rozsáhlé změny, guvernéry povětšinou ponechal na jejich místech. Některá italská města daroval franským hrabatům a tím se postaral, aby se Itálie nestala trvalým ohniskem nepokojů.²²

1.3.3. Saské války

Sasové, stejně jako téměř všechny kmeny v Německu, byli pohané. Jejich náboženská svatyně Irminsul²³, která stála poblíž Paderbornu, byla jistým druhem národního duchovního či magického centra. Právě tato svatyně byla místem, které Karel roku 772 zničil a uloupil bohatý poklad²⁴, který byl zde shromážděn.²⁵ Jelikož byli Sasové pohané a uctívali různé demony, nepovažoval Karel za nečestné porušovat jejich lidská a božská práva.²⁶ Zničením jejich svatyně si Karel vysloužil jejich neutuchající odpor a nenávist a alespoň pro Sasy započala náboženská válka.

Sasko byla neobdělaná země, plná vřesovišť, močálů a lesů. Nebyla zde žádná města, žádné silnice a velmi málo stálých opevnění či záchytných bodů a to bylo také příčinou toho, že bylo dobytí téměř nemožné. Když vstoupila franská vojska do Saska, tak se Sasové schovali do hlubokých lesů, kde pouze čekali, až Frankové projdou. Potom na ně buďto zaútočili ze zadu a nebo podle svých zvyků odtáhli jinam.

Sasko bylo rozděleno na čtyři části – Vestfálsko, Engrie, Ostfálsko a Nordalbingie. Aby Karel získal vládu, musel opakovaně dobývat všechna čtyři saská území. K tomu používal

---

²² MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 23-26.

²³ Jednalo se mohutný strom.

²⁴ Obětní dary.

²⁵ Tamtéž, str. 23.

²⁶ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Saxon War> [cit. 2014-04-04].

drastické metody trestání a vyhlazování, násilím přesídloval celé kmeny, aby oslabil jejich identitu a snahu revoltovat.

V roce 775 zahájil Karel invazi do Vestfálska, kde rozehnal lid a zabral jejich tábor u Sigiburgu, dále pokračoval do Engrie, kterou znovu dobyl a dostal se dál do Ostfálska.²⁷ V letech 775 - 777 pořádal masové křty, při nichž dal Sasům na výběr – buď přijmou křesťanství, nebo je čekala smrt.²⁸ Na Karlovy nároky jako první přistoupily Ostfálské kmeny a hned po nich Engriané. Vzdali se uctívání démonů a slíbili přestoupení ke křesťanství. Svůj příslib však byli připraveni porušit, hned jak to bude možné.²⁹ Mnoho mladistvých z rodin kmenových náčelníků bylo zajato a převezeno do Austrasie na „křesťanskou převýchovu“. Výsledkem tohoto prvního tažení bylo, že tři - čtvrtiny Sasů složili Karlovi slib věrnosti.³⁰

Roku 776, když musela franská armáda do Itálie, aby potlačila povstalce, kteří podporovali prince Adelchise, se vzbouřili Vestfálci a Engriané. Dobyli tábor u Eresburgu a pobili posádku, ale tábor u Sigiburgu odolal. Když se o tom Karel dozvěděl- a to v tehdejší době trvalo týdny- s ohromující rychlostí se obrátil do Saska, aby nepřátele překvapil, což se mu povedlo. V Sasech vyvolal velký strach a žádali o mír. Vůdcové přijali křest pro sebe i svůj lid a slíbili Karlovi věrnost až na jednoho z vůdců Wittikinda, který uprchl na sever, kde našel útočiště u Dánů. Posádka u Eresburgu byla nahrazena a Karel dal postavit další opevněný tábor u Karlstadtu. Na jaře byl svolán velký koncil v Paderbornu, který měl potvrdit, že Sasko je nyní součástí říše. Na tento koncil přijeli také velvyslanci saracénského Španělska s překvapující nabídkou slibu věrnosti od Solimana Ibn-al-Arabiho a Kasmina Ibn-Yussufa, kteří nabídli, že se stanou franskými vazaly na oplátku za ochranu, před rostoucí mocí Abd-ar-Rahmána z Umajjovců. Karel tuto nabídku přijal a hranice země tím posunul až za Pyreneje.

---

²⁷ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 28.

²⁸ CAWTHORNE, Nigel. *Největší vojevůdci v dějinách*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2006, str. 104 – 105.

²⁹ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Saxon War> [cit. 2014-04-04].

³⁰ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 28.

Po porážce v Zaragoze, se Karel vrátil do Akvitánie, kde se k němu donesla zpráva o tom, že Sasové znovu povstali. Velké saské vojsko napadlo tábor u Karlstadtu a pomstilo se tak za zničení posvátného Irminsulu i za jiné pustošivé Karlovy nájezdy. Potom se jako už po několikáté opakovala známá situace – mstící se frankové pokořili Vestfálsko a Ostfálci a Engriáné se vzdali bez boje. V této chvíli začal Karel uvažovat, jak by mohl Sasy nejúčinněji podmanit. Na jaře roku 780 svolal Karel sněm u horního toku řeky Lippe a podnítil zde plán na kontrolu Saska, tím že zemi rozdělí na misionářská území, z nichž každé bude spravováno skupinou mnichů z Austrasie. Měli být zřízeny řádné diecéze, které v sobě zahrnovali veškerou kontrolu, na které by se podíleli králové, vévodové, hrabata a jiní šlechtici a úředníci. Zde Karel zase jednou předvedl, jak může být křesťanství účinným nástrojem útlaku, ovšem co se týče Saska, byla to jediná cesta, jak ho dostat pod kontrolu. Bylo pokřtěno mnoho tisíc pohanů a existují záznamy o tom, že Karel sám asistoval u masového křtu v řekách Labi a Ockeru roku 780.³¹ Alkuin, ač měl ke svému králi velký respekt, proti těmto nuceným masovým křtům protestoval. Tvrdil, že pohané by měli být nejprve poučeni o víře, před tím, než budou pokřtěni a začnou platit desátky. Říkal, že křest vodou bez víry je k ničemu a že pro pohany znamená pouze tři viditelné věci, kterými jsou kněz, tělo a voda a přitom by měli vidět duši, víru a Ducha. Duch svatý regeneruje duši vírou a víra by měla být svobodný akt, který nemůže být vymáhán násilím. To přesvědčení, láska a sebezapření jsou tou správnou cestou pro konverzi od pohanství.³² V letech 780 – 782 se zdálo, že je Sasko plně pod kontrolou, Karel rozdělil zemi z hlediska světské správy a hrabství a úřady dal nejen svým franským oblíbencům a schopným guvernérům, ale i saským náčelníkům. Karel užíval často tento způsob vlády, protože již na začátku své vlády poznal, jak je výhodné ponechávat místní vůdce v úřadě. Také byl vydán *saský zákoník*, který se tvrdě vypořádal s pohanstvím, tím, že jakýkoliv návrat ke starým způsobům bohoslužeb bude potrestán smrtí. Za zločin bylo považováno také vykrádání kostelů, spalování mrtvých místo pohřbívání, či zesměšňování křesťanských

---

³¹ Tamtéž, str. 29-30.

³² SCHAFF, Philip. *History of the Christian Church: Medieval Christianity, A.D. 590-1073 (Vol. 4)*. Mishawaka, IN, U.S.A.: Eerdmans Pub Co, 1960.

bohoslužeb nebo uctívání Odina³³ atd. V této době upevňování moci se vrátil ze svého azylu v Dánsku Wittikind a vyzval severní kmeny ke vzpouře. Mnoho kostelů bylo vypáleno, kněží byli povražděni a Sasové si rituálně smývali svůj vynucený křest. Karel znovu uplatnil svou mimořádnou moc a rozhodl se pro krutý trest. Vůdci vzpoury a nejaktivnější bojovníci byli jako zajatci předvedeni před Karla, 4500 mužů bylo spoutáno a dopraveno do tábora u Verdenu na řece Alleru, kde byli sťati.³⁴ Podle legendy se řeka zbarvila do červena.³⁵ Aby pomstili krutou popravu, Sasové proti králi povstali a to včetně nejpoddanějších kmenů. Karel se se svou armádou přehnal tam a zpátky a zabíjel všude, kde našel oběti. Přežili jen ti, co se schovali v lesích a blatech. Nakonec byly tisíce saských rodin přesídleny do Francie a na jejich místo byli přivedeni franští osadníci.³⁶ Na zimu Karel pro jistotu zůstal i s armádou v Midenu, aby zabránil dalším povstáním, což se mu v roce 785 nakonec vyplatilo. Hlavní vůdce lidu, Wittikind, požádal o mír. Jeho život mu byl ponechán za kapitulaci a přijetí křtu. Poté Karel dosadil znovu svá hrabata, přestavěl kostely, dosadil nové kněze a Sasové se opět ocitli pod franskou nadvládou. Později došlo v Sasku k dalším povstáním, ale vojenská moc, která je měla pod kontrolou, je pohotově rozdrtila.

V roce 788 byl Karel nucen nahradit vládu svého vazala Tassila, vévody bavorského.³⁷ Jeho manželka Liutberga, dcera krále Desideriuse, se chtěla pomstít za vyhnanství svého otce, skrze postavení svého manžela. Chtěla ho přinutit, aby uzavřel smlouvu s Huny, východními sousedy Bavorů. Tassilus neuposlechl rozkazy svého krále a vyhlásil mu válku. Karel toto vnímal jako překročení všech mezí a ihned do Bavorska povolala armádu, které stál v čele. Před vstupem do země se rozhodl poslat velvyslance, Tassilus se

---

³³ Hlavní bůh severského panteonu. Je Otcem veškerenstva, patronem básníků, bojovníků a státníků, bohem smrti, války a magie. Je také bohem extáze, extatického básnění a šamanských kouzel.

³⁴ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 30.

³⁵ WAGNER, Luise. *Legendy z historie: Sphinx – Geheimnisse der Geschichte* [Tv seriál]. Západní Německo, 1988, 43 min. [cit. 23. 3. 2014].

³⁶ HRYCH, Ervín. *Velká kniha vojevůdců, bitev a zbraní: dějiny válek, vojenství a organizace vojska: 150 životopisů vojevůdců, 300 bitev, 150 zbraní*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2000, str. 155.

³⁷ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 31.

rozhodl pro dobro své a svého lidu vzdát a poslal králi rukojmí. Mezi nimi dokonce svého syna Theoda a slíbil, že uřízne ucho každému, kdo by se pokusil vymanit z jeho moci. Tím pádem tato válka dospěla velmi rychle ke konci.³⁸ Připojením Bavorska tak Karel dokončil podmaňování Sasů a Germánů.³⁹

1.3.4. Expedice do Španělska

Mezi intenzivním a téměř nepřetržitým bojem se Sasy, Karel svolal všechny své armádní síly, kterých byl schopen a pochodoval přes Pyreneje do města Zaragoza ve Španělsku. Invaze probíhala mezi léty 777-801. „*Všechna města, hrady a zámky, které tehdy napadl, se vzdala*“, píše Einhard, ale my víme, že Zaragozu se mu dobýt nepodařilo. Karel nebyl zvyklý prohrávat, a proto vyplenil alespoň Pamplonu, čímž si ale zneprátelil křesťanské Basky.⁴⁰ Když se rozhodl vrátit domů, čekalo ho na cestě nemilé překvapení. Podle Einharda musela armáda z důvodu těsnosti silnice postupovat v dlouhé řadě za sebou. Baskičtí válečníci napadli jeho doprovod, zmocnili se velké části kořisti a zabili nejstarší členy Karlovy družiny v Ronscevallské soutěsce (později slavné v „Písni o Rolandovi“). Baskičtí měli díky lehkosti svého brnění a povaze bojiště značnou výhodu a proto využili příležitosti. Naproti tomu franští bojovníci nebyli na nerovný terén zvyklí a tíha jejich brnění jim také nijak nepomáhala. Proto se stalo, že Eggihard, králův důvěrník, majordomus hrabě Anselm a Roland, strážce bretaňské marky a mnoho dalších bylo v tomto boji zabito.⁴¹

---

³⁸ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Tassilo and the Bavarian Campaign> [cit. 2014-04-04].

³⁹ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 31-32.

⁴⁰ KOHN, George C. *Dictionary of wars*. 3rd ed. New York: Facts on File, 2007, str. 113-114.

⁴¹ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Spanish Expedition> [cit. 2014-04-04].

1.3.5. Podrobení Slovanů

Severovýchodní hranice oddělovala Karlovo království od území různých slovanských kmenů. K nejdůležitějším patřily - Obodrité, Srbové a Veletí. Roku 789 Karel se svou armádou překročil Labe. Tato armáda se skládala z Franků, Frízů a Sasů, což byl vynikající tah, vezmeme-li si, že Sasové bojovali se Slovany jako se svými rodovými nepřáteli. Slovanský odpor se zhroutil téměř okamžitě a Vicin, král Obodritů, a Dragovit, král Veletů, složili Karlovi hold, zaplatili daně a dali rukojmí. Pro dlouhodobý program bylo důležité, že Slované souhlasili s křesťanskou misí ve svých zemích. Slované svůj příslib králi dodrželi a v dalších letech bojovali ve jménu franské říše.⁴²

Motivem útoku na Čechy byl pro Karla především jejich strategický význam. Rozhodně zde nehrálo velkou roli šíření křesťanství. To by přicházelo v úvahu jedině, pokud by měl být pokřtěn některý z knížat, aby se stal Karlovým vazalem, ale v té době nebyl v Čechách nikdo v takovém postavení.⁴³ Einhard se zmiňuje o válce proti Čechům, kde ji počítá mezi ty krátké a lehké, které ani nevedl sám, ale pověřil tímto úkolem svého syna Karla Mladšího. Když potom vypočítává výsledky císařských válek, zařadil Čechy mezi ty „barbarské a divoké národy mezi Rýnem a Vislou“, které Karel učinil poplatnými.

Roku 805 vstoupil Karel Ml. od Rýna přes Hyrkánský les do Čech, kde na něj k jeho velkému překvapení nečekala žádná armáda a tak se podle tehdejších zvyklostí rozhodl zaútočit na hlavní hrad protivníka, kterým byl Canburg, kde v nějaké větší či menší potyčce padl kníže Lech. To kde se tento hrad nacházel nelze přesně určit, jedině co je známo je, že ležel někde na levé straně Labe, v západní polovině Čech. Karlovo vojsko loupilo a pálilo po dalších 40 dní a zdá se, že po roce opakovaného plenění byly Čechy zlomeny a musely se poddat.⁴⁴

---

⁴² MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 32-33.

⁴³ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy: Moravané, čechové a střední Evropa v letech 791-871*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 71-72.

⁴⁴ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy: Moravané, čechové a střední Evropa v letech 791-871*. Praha: Lidové noviny, 2001, str. 72-80.

Od roku 817 vystupují Čechy v *Ordinatio Imperii* jako část dílu říše náležejícího k Bavorsku, byly tedy nějakým způsobem na říši závislé - paměť o tributu zachovala vlastní česká tradice. Mluví o ní Kosmas jako o tom, co je předáváno z generace na generaci. Podle ní byly Čechové vždy pod vrchní vládou Karla Velikého a jeho nástupců.⁴⁵

1.3.6. Boj s Avary

Avaři narušovali Karlovy hranice podél řek Dunaje, Ráby, Litavy až k jižní Bohemii. Jednalo se o tatarský národ, který byl po celé generace nepřítel Langobardů a Byzantské říše.⁴⁶

Když Karel Veliký ovládl roku 774 langobardskou Itálii a připojil i Bavorsko, viděli v tom Avaři vážné ohrožení. Když byl roku 781 bavorský vévoda Tassilo III. nucen podrobit se Karlovi objevilo se hned následujícího roku avarské vojsko na hranici Bavorska na Enži a uspořádalo tu jakousi demonstraci síly. Vedlo to na jedné straně k mírovým jednáním s Karlem a na druhé straně k tomu, že se Tassilo s Avary spojil. Nezabránilo to sice jeho sesazení roku 788, Avaři však dohodu splnili a zaútočili současně na Bavorsko i na friaulskou marku. Karlova vojska tyto útoky vedené zřejmě malými silami, snadno odrazila a roku 791 došlo k velké odvetné výpravě. Účastnila se jí dvě vojska, jedno vedené Karlem osobně a druhé, jemuž velel jeho syn Pipin, král Itálie. Pipin útočil přes Posávi, na Panonii a dobyl zde avarské pohraniční opevnění ležící kdesi za Drávou. S Karlovým vojskem útočícím od Wienerwaldu na Rábu šli i nějakí Slované, buďto Srbové nebo Čechové, přes jejichž území, nepochybně s jejich souhlasem, táhla část Karlova vojska a také se přes ně vracela. Výprava se nesetkala s žádným vážným odporem a vojensky tedy byla úspěšná, vcelku však nebyla ničím jiným než pohraniční válkou, která

---

⁴⁵ TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců: Vstup Čechů do dějin, 530-935*. Praha: Lidové noviny, 1997, str. 69-70.

⁴⁶ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 33.

nemohla avarskou mocí vážněji otřást. Objevily se zde ale jisté vnitřní rozpory, které vyvrcholily roku 795 zavražděním kagana a jeho sakrálního spoluvládce jugura. O chaosu panujícím v avarské říši svědčila i skutečnost, že na podzim roku 795 se u Karla objevilo poselství tuduna, jednoho z avarských kmenů, který nabízel mír a poddání se. Slované sídlící v okolí avarské říše, považovali za osud Avarů za zpečetěný, a proto se na ně vrhli. To byl pro Karla nečekaný a nechtěný vývoj, protože potřeboval nechat avarské úředníky v jejich funkcích. Neměl totiž dostatek lidí, které by dal do těchto funkcí a ještě méně lidí, pro kolonizaci území. Chtěl ovládnout Avarii prostřednictvím domácích vládců a proto také hned roku 805, vsadil kagana do jeho hodnosti a přijal ho křtem do „rodiny králů“.⁴⁷ Při křtu přijal tento král křesťanské jméno Abraham.⁴⁸

1.3.7. Dánská válka

Do roku 808 si byli Dánové vědomi nebezpečí franské invaze, a proto nechal jejich král Godfred vybudovat kolem svých hranic opevnění. Dánové začali podnikat nájezdy na vlámské a fríské pobřeží a dostali se až na jih k ústí Seiny. Král Godfred zaútočil na Frísii a porazil Obodrity a Velety. Jeho taktikou bylo pustošení pobřeží tam, kde byla slabá obrana, ovšem jakmile narazil na franský odpor, rychle se stáhnul.⁴⁹ Einhard o Godfredovi píše, že byl pyšný a pomýšlel na získání celého Německa, Saska a Fríska. Když si podmanil své sousedy Odobrity, tak se chlubil tím, že se brzy objeví s velkou armádou před Aix – la – Chapelle (Cáchy), kde měl král svůj dvůr. Snad někdo viděl v jeho slovech něco pravdivého, čeho by měli Karlovi dvořané obávat, a proto byl král Godfred zavražděn

---

⁴⁷ TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců: Vstup Čechů do dějin, 530-935*. Praha: Lidové noviny, 1997, str.265-267.

⁴⁸ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 33.

⁴⁹ Tamtéž, str. 37.

jedním ze svých osobních strážců.⁵⁰ Jeho nástupcem se stal Hemming a ten uzavřel s Franky mír.⁵¹

(Příloha č. 2)

1.4. Karel císařem

V roce 800 byl papež Lev III. uvězněn příbuznými svého předchůdce Hadriána I. Ti se pokusili ho oslepit a vytrhnout mu jazyk,⁵² jemu se ale podařilo uprchnout přes Alpy ke Karlovi, který byl utábořen v Paderbornu ve středním Sasku. Karel se rozhodl spor urovnat, a proto svolal sněm, kde se měli všechny události vyjasnit, a vydal se do Říma. Lev zde byl shledán nevinným a jeho nepřátelé byli uvězněni nebo popraveni. Po slavnostní přísaze se Lev III. stal opět papežem. Protože v té době nastaly Vánoce, oba dvory, královský i papežský, se spojily, aby je společně oslavily.⁵³ Během mše, když král poklekl k modlitbě před oltářem, pod nímž ležela těla sv. Petra a Pavla, papež umístil na jeho hlavu císařskou korunu a prohlásil: „*At žije a vítězí Karel Augustus, Bohem korunovaný veliký a mírumilovný císař Římanů.*“ (*Carolo, piisimo Augusto a Deo coronato, magno et pacificio Imperatori, vita et victoria*).⁵⁴ (Příloha č. 3) Einhard v Karlově životopise píše, že kdyby Karel věděl, co se v bazilice stane, nikdy by tam nevkročil.⁵⁵ A tak se zdá, že Karel stejně jako mnoho jiných monarchů v historii nechal podniknout svým jménem ten nejdůležitější krok, prostřednictvím někoho jiného a měl

---

⁵⁰ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Danish War> [cit. 2014-04-04].

⁵¹ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 37.

⁵² EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Charlemagne Crowned Emperor> [cit. 2014-04-04].

⁵³ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 38.

⁵⁴ SHANAN Thomas and Evan MACPHERSON. (1908). *Charlemagne*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 30, 2014.

⁵⁵ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Charlemagne Crowned Emperor> [cit. 2014-04-04].

tedy jistotu, že pokud by to dopadlo špatně, mohl se vzdát odpovědnosti. Papež naznačil, že ke korunovaci ho vedla apoštolská či Boží inspirace a tím se vyhnul zákonným aspektům tohoto aktu, protože spojené národy Evropy by zvolily císaře jiným způsobem, i když by pravděpodobně tou osobou byl také Karel.

Po korunovaci se Karel rozhodl upevnit svou moc tím, že mu všichni nad dvanáct let měli složit nový slib věrnosti. Tento slib nebyl pouze slibem věrnosti císaři a pomoci proti jeho nepřátelům, ale i slibem, že bude člověk žít v poslušnosti k Bohu a jeho zákonu podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Tím byl zákon, náboženství a lid svázán císařským titulem a každá urážka císaře nebo jeho zákona se rovnala urážce samotného Boha. Přesto, že to až do Karlovy smrti nebylo vidět, tato korunovace Karla papežem měla obrovský účinek na upevnění papežské moci.⁵⁶ Ovšem přineslo to i komplikace, které byly spojené s konstantinopolským císařstvím. V době Karlovy korunovace totiž vládla v Byzanci císařovna Irena, která sesadila a údajně usmrtila svého syna Konstantina VI. Jelikož ale podle římského práva nemohla žádná žena velet vojsku, pokládal papež císařský trůn za uprázdněný. Karel sporům čelil vojensky a také rozvinul teorii o přenesení císařské hodnosti z Východu na Západ – *translatio imperii*. Po korunovaci Karel dokonce přemýšlel o sňatku s Irenou, aby legalizoval svou vládu i na Východě. Tento plán se ale neuskutečnil. Irena abdikovala a o tři roky později zemřela na ostrově Lesbos.⁵⁷

1.5. Karlův osobní život

Karel byl velký a silný. Horní část jeho hlavy byla kulatá. Jeho oči byly velké a živé, nos trochu dlouhý, měl veselý obličej. Jeho vzhled i vystupování bylo vždy vznešené a důstojné. Přesto, že měl trochu silný a krátký krk a vypouklé břicho, si těchto nedostatků nikdo nevšiml. Měl jistou chůzi a jeho hlas byl vyšší, než by se podle jeho výšky dalo

---

⁵⁶ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 39.

⁵⁷ SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, Str. 121.

předpokládat, píše Einhard.⁵⁸ Německý antropolog Joachim Schleifring informoval o zkoumání císařských ostatků, který proběhl v roce 1988. Zkoumalo se při něm 94 kostí a jejich zlomků, které podle vědce patřily stejnému muži, pravděpodobně Karlovi. Z těchto pozůstatků se experti dozvěděli, že Karel byl štíhlý, měl atletickou postavu a vážil asi 78 kilogramů.⁵⁹ Jeho zdravotní stav byl výborný, až na poslední čtyři roky před smrtí, kdy ho často provázela horečka a také trochu kulhal.⁶⁰ Tuto informaci potvrdil také průzkum z roku 1949, kde při zkoumání Karlových ostatků byly objeveny degenerativní změny v jeho kolenní česce.⁶¹ Karel neměl moc v oblibě lékaře, protože mu doporučovali vařené maso místo pečeně. Jeho zdravotní stav a fyzická zdatnost byly jistě také dány tím, že od dětství jezdil na koni na lov, užíval si inhalaci přírodních horkých pramenů a často plaval.⁶²

Šaty, které si Karel oblékal, byly po Franky typické – plátěné kalhoty, tunika lemovaná hedvábím. Nohy měl omotané plátěnými pásy, které plnily funkci punčoch. Na nohách měl boty a v zimě nosil přiléhavý kabát z vydry či jiné kůže. Také nosil modrý plášť a meč měl také vždy u sebe, obvykle se zlatou nebo stříbrnou rukovětí. Karel nebyl velký nadšenec pro různé kostýmy, a proto se do nich převlékl pouze dvakrát za život a to vždy na žádost papeže. Při velkých svátcích si oblékal vyšíváné oděvy, obuv posázenou kameny a jeho plášť byl připevněn zlatou přezkou, ale v jiných dnech se jeho šaty nelišily od šatů ostatních lidí.⁶³

---

⁵⁸ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Personal Appearance> [cit. 2014-04-04].

⁵⁹ Císař Karel Veliký nebyl žádné ořezávátko, mluvil ale fistulí. BORGIS, a.s. *Císař Karel Veliký nebyl žádné ořezávátko, mluvil ale fistulí* [online]. 2014 [cit. 2014-03-30].

⁶⁰ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Personal Appearance> [cit. 2014-04-04].

⁶¹ Císař Karel Veliký nebyl žádné ořezávátko, mluvil ale fistulí. BORGIS, a.s. *Císař Karel Veliký nebyl žádné ořezávátko, mluvil ale fistulí* [online]. 2014 [cit. 2014-03-30].

⁶² EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Personal Appearance> [cit. 2014-04-04]. [cit. 2014-04-04].

⁶³ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Dress> [cit. 2014-04-04].

Karel byl na jeho dobu nezvykle střídmý v jídle a především v pití. Jeho jídlo se obvykle skládalo ze čtyř chodů, a u stolu rád poslouchal četbu nebo hudbu. Karel si oblíbil knihy sv. Augustina, především jednu s názvem „*Boží město*“.

Karel byl obdařen darem řečnictví a uměl se jasně a plynule vyjadřovat. Ovšem v dalších směrech se měl ještě hodně co učit a proto ho Petr z Pisy učil gramaticy a Alkuin ho vzdělával v jiných oblastech, především ho učil rétoriku, dialektiku a astronomii. Přesto, že se Karel snažil naučit psát, příliš se mu to nedařilo, protože nedokázal malé pero udržet ve své ruce, která byla zvyklá držet meč.⁶⁴

V Karlově osobním životě hrály důležitou roli ženy. Celkem byl čtyřikrát ženatý a měl spoustu konkubín. Přestože Karel získával svá území dobýváním, i sňatková politika měla ve Franské říši své místo. Když Karel zplodil prvního syna se svou konkubínou Himiltrudou, znetvořeného Pipina zvaného Hrbáč, jeho matka Bertrada mu vyjednala v roce 770 manželství s dcerou Langobardského krále Desideria.⁶⁵ Himiltrudu tedy poslal do kláštera a oženil se s Langobardskou princeznou, ale ani toto manželství dlouho nevydrželo. Po jednom roce ji poslal zpět k jejímu otci a odvrátil se tak od politiky své matky.⁶⁶ V roce 771 se po Karlově boku objevila třináctiletá Hildegarda z alemanského vévodského rodu, se kterou byli manželé dlouhých jedenáct let až do její předčasné smrti ve věku dvaceti pěti let. Hildegarda byla považována za Karlovu velkou lásku a porodila mu celkem devět dětí.⁶⁷ Einhard se zmiňuje o třech synech Karlovi, Pipinovi, Ludvíkovi a o dcerách Hruodrudě, Bertě a Gisele.⁶⁸ Hildegarda je jako první družka franského krále v pramenech s úctou nazývána „královnou“ a příležitostně směla s Karlem vydávat královské výnosy.⁶⁹ Ve stejném roce jako Hildegarda, zemřela i Karlova matka Bertrada. S Karlem měli velice dobrý vztah a nepohodli se jenom tenkrát, když se rozešel s

---

⁶⁴EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Studies> [cit. 2014-04-04].

⁶⁵LEBE, Reinhard. *Království jako věno: sňatková politika v dějinách*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1999, str. 21.

⁶⁶TAGLICHT MEDIA/PRE TV. *Mýtus Karla Velikého*. 2013.

⁶⁷LEBE, Reinhard. *Království jako věno: sňatková politika v dějinách*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1999, str. 21.

⁶⁸EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#PrivateLife> [cit. 2014-04-04].

⁶⁹LEBE, Reinhard. *Království jako věno: sňatková politika v dějinách*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1999, str. 21.

Desideriovou dcerou. Matku nechal pohřbít v bazilice sv. Denise, na stejném místě, kde ležel i jeho otec. Karel měl ještě sestru, která žila od dětství v klášteře ve kterém později i zemřela.⁷⁰

Karlova třetí žena, Saska Fastrada, na rozdíl od Hildegardy se svým mužem na tažení nejezdila. Zůstávala u dvora, odkud ho podporovala. Byli spolu v kontaktu díky systému posílů a Fastrada se starala o obchodní záležitosti. Tuto pravomoc ještě žádné své ženě Karel nesvěřil. Einhard ji pravděpodobně neměl příliš v lásce, a proto ji obviňuje ze vzpoury Karlova nejstaršího syna Pipina Hrbáče. Za tuto vzpuru byla Pipinovi oholena hlava a byl poslán do kláštera. Král často souhlasil s tvrdými kroky své manželky, které ve spojení s královnou velkorysou a mírumilovnou povahou, byli jen těžko pochopitelné, píše Einhard.⁷¹ Fastrada zemřela v roce 794 a po ní přišla na řadu Karlova poslední manželka Alemanka Luitgarda. S touto ženou se oženil bez politických ambicí. Po roce 800, když Luitgarda zemřela, se tento mocný panovník rozhodl setrvat ve vdovském stavu⁷² a měl tři konkubíny – Gersunidu, Adaltrud a Reginu.⁷³

Karlův životopisec Einhard píše o tom, jak byli jeho dcery neobyčejně krásné a on je velice miloval a žádnou z nich nechtěl dát do manželství s nikým ze svých ani s cizinci. Všechny si až do své smrti podržel v domě a dovolil jim, aby jako volní „*korunovaní holubi poletovali komnatami paláce*“ píše Alkuin.⁷⁴

1.6. Církevní reforma

Pro Karla, stejně tak jako i pro předešlé Franky bylo křesťanství důležitým jednotícím prvkem. Karel bral ale náboženství vážněji než kdo jiný, uměl se prý modlit

---

⁷⁰ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: [http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Private Life](http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Private%20Life) [cit. 2014-04-04].

⁷¹ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: [http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Conspiracies Against Charlemagne](http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Conspiracies%20Against%20Charlemagne) [cit. 2014-04-04].

⁷² LEBE, Reinhard. *Království jako věno: sňatková politika v dějinách*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1999, str. 22.

⁷³ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: [http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Private Life](http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Private%20Life) [cit. 2014-04-04].

⁷⁴ LEBE, Reinhard. *Království jako věno: sňatková politika v dějinách*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1999, str. 22.

nejen ve svém rodném jazyce, ale i v latině, která byla oficiálním jazykem církve. Na bohoslužbách vyžadoval od svého dvora naprostou pozornost a patřičné chování. Ovšem co se jeho soukromého života týkalo, až tak ortodoxní nebyl - s první manželkou se rozvedl a po smrti své poslední manželky žil nejméně se třemi konkubínami, které mu porodily hromadu dětí. Dokonce i dvě z jeho dcer žily v hříchu a Karel je za to nijak neodsuzoval. Přesto byl Karel velký ochránce a sponzor církve. Dalo by se čekat, že takový král bude po své smrti blahořečen, ale kvůli své uvolněné morálce se tak nestalo. Mnich jménem Wettin z Reichnau, který měl věštecké nadání tvrdil, že viděl Karla v očištění, kde plameny spalují jeho smyslnost, aby ho očistili a připravily na vstup do nebe.⁷⁵

Církevní reformou chtěl Karel především sjednotit církev, ale i uspořádat každodenní život franské společnosti a upevnit svou moc. Do čela této reformy postavil samozřejmě Alkuina a s jeho pomocí a pomocí i dalších učenců, sestavil pravidla pro fungování metropolitní a sufragánní biskupské organizace. Ustanovil základní standardy výchovy a působení kléru, jakožto normy klášterního života. Všechna ustanovení byla realizována pomocí zvláštních výnosů, tzv. kapitulářů, které do jednotlivých regionů přinášeli zvláštní vyslanci, kteří se potom snažili prosadit a kontrolovat změny.⁷⁶

Díky Karlu Velikému dosáhla římská církev osvobození od langobardského ohrožení, Karel také potvrdil majetkovou donaci svého otce, ovšem práv, která vyplývala z titulu římského patricije a pána Itálie se nikdy nevzdal. Papež byl nezpochybnitelnou autoritou ve věcech duchovních, ale co se týče věcí politických a správních, zůstával Karel papeži nadřazen. I Alkuin z Yorku, Karlův rádce, souhlasil s tím, že králi náleží všechna oprávnění k vedení křesťanského lidu. Papežové museli tuto pozici respektovat a to se projevilo například při ukončení obrazoboreckých bojů. Karel nesouhlasil se závěrem nikajského koncilu v roce 787 o obrazoborectví, který na Východě obnovil ikonodulii, aniž by tuto otázku konzultoval se Západem. I přes to, že papež závěry s radostí potvrdil, Karel

---

⁷⁵ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 12.

⁷⁶ SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, str.119.

se vzepřel a nařídil svým teologům, aby sepsali traktáty tzv. *Libri Carolini*, které by uctívání obrazů vyvrátily. Karel dokonce v roce 794 svolal vlastní synodu do Frankfurtu, ale papežství dokázalo odolat a ikonodulské stanovisko neodvolalo, i když většina episkopátu věrně stála na králově straně.⁷⁷

1.6.1. Liturgie

Podle Karla bylo hlavním úkolem církve, aby vykonávalo správnou a účinnou bohoslužbu, která by zprostředkovala Boží požehnání. Nebyl pochyb o tom, že nejvhodnějším způsob bohoslužebného jednání představuje tradice, jež vychází od apoštola Petra, a proto byla sjednocena liturgie, právo a církevní praxe podle římských vzorů, což také upevnilo i postavení papežství. Ovšem papež spíše poskytoval jen podklady a samotnou reformu prováděl sám císař.

Až do druhé poloviny 8. století si christianizovaní Frankové uchovávali místní formy liturgie, tedy především galikánské formy, obohacené irskou a anglosaskou misii. Do kontaktu s římskou liturgií přišly až skrze misijní působení arcibiskupa Bonifáce, který zprostředkoval spojení římské tradice a franské církve. Karlův otec Pipin tuto tradici přijal, protože ji považoval za autentickou tradici prvotního křesťanství. Tato podpora výrazně urychlila šíření římské liturgie po většině franského území. Na Karlovu žádost poslal roku 785 papež Hadrián I. do Cách *Gregorianum* jako vzorový text pro liturgii. V tomto textu ale chybělo mnoho textů nutných pro biskupský a farní klérus, protože to byl text využívaný při papežské liturgii, a proto došlo k postupnému doplnění o další potřebné texty, zejména z římského *Gelasiana* a dosavadních galikánských pramenů. Z toho vyplývá, že Franské liturgické způsoby nelze zcela ztotožnit s římskými vzory.⁷⁸ Kvůli lepšímu pochopení římské liturgie často docházelo k dramatizaci liturgie, například se

---

⁷⁷ Tamtéž, str. 120.

⁷⁸ Tamtéž, 2013, str. 188.

během liturgie měnilo rozestavení světél na oltáři a také se hojně rozšířilo používání kadidla. Další změnou bylo výrazné rozmnožení modliteb. Modlitba před čtením epištoly, tzv. *kolekta*, byla do té doby známa pouze jedna a nyní jich bylo až sedm. Objevuje se zde také velké množství soukromých modliteb celebranta, které se říkali tiše. Stylizace i formy modliteb se vzdalují římské oraci – plurál *my* byl zaměněn za singulár. Co se obsahové stránky týče, stále více se zdůrazňuje a opakuje osobní vyznání vin celebranta, to by mohlo být vysvětleno tím, že v germánské tradici převažoval důraz na hřích a strach z trestu za něj.⁷⁹

Po Karlově smrti pokračoval jeho syn Ludvík Pobožný ve sjednocování církve a pověřil Benedikta z Aniane, aby sjednotil různou praxi řeholního života. Benedikt, původně voják v Karlově vojsku a poté mnich v Provence, se po Ludvíkově korunovaci stal generálním opatem nad všemi kláštery ve Franské říši. V letech 816 a 817 proběhla v Cáchách shromáždění, na kterém byla provedena zmíněná reforma církve. Vyhlášena byla císařským ediktem známým jako *Klášterní kapitulárium*, díky kterému se řehole sv. Benedikta stala základním pravidlem pro život klášterů.⁸⁰

1.7. Školství a vzdělanost

Vývoj evropského školství závisel na politické a ekonomické situaci v jednotlivých oblastech, především na vztahu církve a světské moci. V mnoha ohledech mohla být klášterní politika viděna jako pokračování a rozšíření politiky Karlova otce Pipina III. Kláštery byly i nadále považovány za politické figurky a nástroj císařské konsolidace. Karel podporoval kněžství i vzdělávání a neměl v úmyslu oddělit světské vzdělávání od klášterního.

---

⁷⁹ *Getsemany: Křesťanský měsíčník* [online]. 2007, č. 179 [cit. 2014-04-04].

⁸⁰ Tamtéž.

Do jisté míry je povaha Karlova vzdělávání záhadou. Nezodpovězenou otázkou zůstává, pro koho mělo vzdělávání vlastně sloužit a co bylo obsahem tohoto vzdělávání. Zda bylo „veřejné“ vzdělávání otevřeno i studentům mimo církve nebo šlechtu. Z dopisů a oběžníků, které byly poslány na opatství, můžeme předpokládat, že se vyvíjely i nějaké vnější školy. Synoda v Cáchách roku 816/817 se pokusila laikům odepřít přístup do klášterních škol. Ve výnosu *Admonitio generalis* (Všeobecné napomenutí) z roku 789 Karel rozhodl, že by chlapci měli být vzděláváni. Ve směrnicí můžeme číst: „Necht' každý klášter a opatství má svou školu, ve které mohou být chlapci učeni žalmům, systému notového záznamu, zpěvu aritmetice a gramaticy“.⁸¹

Tímto listem byl iniciován státní a vzdělávací program, k němuž se o několik let později připojil i program školský. Zda se výnos týkal pouze šlechtických chlapců, není jisté, nicméně používá latinský výraz „*pueros vestros*“ neboli „své chlapce“ tedy chlapce, kteří měli být určeni pro církevní kariéru.⁸² Tento dokument byl adresován celému církevnímu zřízení, ne jen klášterům a z toho také vyplývá, jak málo král a jeho současníci rozlišovali mezi světskou vládní činností a náboženskými a morálními otázkami, jak křesťanské *regnum*⁸³ jakožto jednota prostupovalo veškerým společenským děním.⁸⁴ V *Admonitio generalis* se nerozlišovalo mezi typy vzdělání, které mají být poskytovány v kláštorech a které při biskupství. Karlův zájem byl hlavně zlepšit kvalitu náboženské výchovy všude tam, kde bylo třeba.⁸⁵

---

⁸¹ TURNER, William. (1908). *Carolingian Schools*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 5, 2014.

⁸² HILDEBRANDT, Michiel. *The external school in Carolingian society*. VOLUME 1. Překlad Aleš Valenta. New York: E. J. Brill, 1992, str. 57.

⁸³ Vláda, království.

⁸⁴ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: vládce Západu*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, str. 242.

⁸⁵ HILDEBRANDT, Michiel. *The external school in Carolingian society*. VOLUME 1. Překlad Aleš Valenta. New York: E. J. Brill, 1992, str. 53-60.

1.7.1. Klášterní školy

Rozvíjející se středověká společnost si od osmého století začala uvědomovat, že omezené a do jisté míry uzavřené klášterní školy již potřebám společnosti nepostačují. Stížnosti na nevzdělanost, nemravnost a nadutost duchovních i mnichů byly na denním pořádku. V karolínské době probíhalo vzdělávání v klášterních a katedrálních školách. Pravidla katedrálních škol, (tzv. canon) stanovil biskup Chrodegang (742 – 766). V čele školy stál magister scholarum, který měl za úkol dohlížet na chod školy, kázeň žáků i učitelů a na kvalitu výuky. Sám obyčejně nevyučoval. Jeho výběr náležel vyšším hodnostářům při kapitule. Magister scholarum vybíral a ustanovoval učitele, kteří byli členy katedrály a mívali nižší svěcení, přesto projevovali snahu a nadání k duševní práci. Na katedrálních školách byla výuka rozdělena na interní, pro budoucí kněze a církevní hodnostáře a externí pro světské úředníky.⁸⁶

1.7.2. Výuka na církevních školách

Vzdělání bylo zaměřeno na latinskou gramotnost, protože téměř všechny záznamy byly v té době psány v latině. Karel neměl v úmyslu vzdělat v latinské gramotnosti všechny, ale pouze kněží a mnichy. Náboženská výchova v té době probíhala velmi jednoduše. Kněží předávali základní znalosti a mravní zásady křesťanství. Laici pak prokazovali znalosti především prostřednictvím recitace modlitby Páně a Otčenáše. Výuka obvykle začínala v sedmi letech. Učení bylo v podstatě založeno na memorování modliteb a kázání o tématech jako je Trojice, křest nebo jak chodit, klanět se cizím lidem a jak se chovat v přítomnosti nadřízených. Přímý důkaz o vzdělávání laiků nám uniká, i když byla snaha laickou veřejnost vzdělávat a to prostřednictvím místního duchovenstva. V kláštorech se však učení týkalo především duchovních. Pohanští filozofové a básníci byli striktně odmítáni a pomalu se vytrácela znalost řečtiny. V 7. a 8. Století nastal výrazný

---

⁸⁶ BEČVÁŘOVÁ, Martina., Středověké školy In: Bečvář, Jindřich (editor): *Matematika ve středověké Evropě*. Praha: Prometheus, 2001.

odklon nejen od řeckých autorů, ale obecně od antických autorů. Např. Alkuin z Yorku svým studentům v Tours říkal: „*Posvátní básníci vám úplně stačí, není důvodu, proč byste si měli špinit mysli bujnou hýřivostí poesie Vergiliovy*“.⁸⁷

Theodulf z Orleansu vydal kapituli, která měla platit v oblasti vzdělávání veřejnosti. Místní církevní školy měly fungovat jako primární školy a kláštery prováděli typ středoškolského vzdělávání. Tato otázka je ovšem čistě spekulativní. Je pravděpodobné, že Karel Veliký a jeho současníci měli vizi o hierarchickém systému vzdělávání, které měly být děleny do různých úrovní vzdělávání, oborů nebo společenských tříd. Od doby vlády Merovejců se zakládaly tzv. palácové školy, kam byli posíláni šlechtičtí synové, kteří měli být v králově službě. Obsahem tohoto školení bylo získat notářské, válečné a soudní dovednosti.⁸⁸ Výchova začínala v raném dětství, kdy byl syn nejprve vychováván matkou, která ho učila poslušnosti a zdvořilosti. V sedmi letech se z chlapce stalo páže a musel nastoupit službu u vladařského či rytířského rodu, kde zdokonaloval své chování, obsluhoval u stolu, učil se hudbě, zpěvu, křesťanským pravdám i víře. Osvojil si zde také náklonnost k lovu a umění. Čtrnáctým rokem se z chlapce stává zbrojnoš a je mu slavnostně předán meč. V této fázi chlapec nejvíce utužuje svou fyzickou zdatnost a mimo jiné následuje svého pána na cestách, stará se o koně, jídlo, pití. Po dvacátém roce věku je slavnostně pasován na rytíře, který měl umět základní dovednosti, jakými byly – jízda na koni, plavání, střelba z luku, zápas, lov a dále hra v šachy a skládání veršů. Probíhala zde i dílčí výuka jazyků a to samozřejmě latiny jako státního mezinárodního jazyka a francouzštiny jako jazyka poezie.⁸⁹

---

⁸⁷ KÁDNER, Otakar. *Dějiny pedagogiky*. Praha, Česká grafická unie 1923-24, str. 142.

⁸⁸ HILDEBRANDT, Michiel. *The external school in Carolingian society*. VOLUME 1. Překlad Aleš Valenta. New York: E. J. Brill, 1992, str. 56.

⁸⁹ BEČVÁŘOVÁ, Martina., Středověké školy In: Bečvář, Jindřich (editor): *Matematika ve středověké Evropě*. Praha: Prometheus, 2001.

1.7.3. Učební metody

Výuka probíhala od rána, kdy učitel po snídani shromáždil své žáky kolem sebe do půlkruhu a předčítal či předříkával učební látku, žáci vše opakovali či přepisovali, ptát se ovšem nesměli. Výuka bývala často zdloouvavá a nudná, žádné názorné příklady studentům nebyly poskytnuty. Důraz byl kladem na zapamatování látky a rozvoj paměti. Zcela chybělo vzdělávání v národním jazyce, výuka dějiny či tělesné výchovy. Vzdělávání bylo spojeno s asketickým životem, tvrdou kázní a výchovou. Osobnost i vlastní úsudek byly ovšem potlačovány. Bití bylo ve středověku na denním pořádku, téměř na všech obrazech ze středověké školy je vyobrazen učitel s holí nebo metlou. Tělesně trestání byli od svých učitelů dokonce i princové a učitele zase mnohdy trestali jejich představení. Možná právě z tohoto důvodu byli žáci nevázaní a přehnaně suroví.⁹⁰ Jsou známy doklady, že žák zabil žáka⁹¹ nebo epizoda, která se stala v klášteře v St. Gall, kde aby unikly trestu rákoskou, chlapci zapálili klášter.⁹²

1.8. Učenci na Karlově dvoře

Za Karla Velikého se pozornost přesunula na učenost a pro to získal služby takových učenců, jako byl Paul Deacon, Petr z Pisy, Paulinus Aquileius a Alcuin, a to především pro své vlastní vzdělání a vzdělání své královské rodiny. Členství v intelektuálním kruhu ovšem nebylo omezeno pouze na královskou rodinu.⁹³ Z vyučovacích předmětů ve dvorské škole se k roku 805 uvádí čtení, církevní zpěv po římském způsobu, správné psaní

---

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ KÁDNER, Otakar. *Dějiny pedagogiky*. Praha, Česká grafická unie 1923-24, str. 145.

⁹² TURNER, William. (1908). *Carolingian Schools*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 5, 2014.

⁹³ HILDEBRANDT, Michiel. *The external school in Carolingian society*. VOLUME 1. Překlad Aleš Valenta. New York: E. J. Brill, 1992, str. 53-59.

listin a liturgických textů, svobodná umění, komputus⁹⁴ a „lékařské umění“. Alkuin si přál školu doplnit ještě o básnickou školu, které měl stát v čele Einhard.

1.8.1. Alkuin z Yorku

Alkuin se narodil roku 740 v království Northumbrie v rodině statkáře. Vzdělání se mu dostalo v katedrálním společenství v Yorku, který byl i sídlem krále a metropolitního kostela. V Yorku získal Alkuin základ své skvělé znalosti literatury, kde se nacházela bohatá knihovna a také zde prošel intelektuálním školením, které mu otevřelo cestu k rozhovorům s franským králem. S Karlem se seznámil roku 781 v Parmě, kde byl kvůli zájmům svého kostela a v roce 786 jel Karla vyhledat do Wormsu. Zda Alkuin pobýval na franském dvoře jako člen nebo dokonce hlava tzv. palácové školy, není možné jednoznačně doložit, ovšem jeho přínos a inspiraci nelze popřít. Když se roku 796 Alkuin stal opatem v Tours, věnoval většinu svého času místní škole. Roku 787 rada v Nicei řešila problém týkající se adopcionismu, kterého se Alkuin na Karlovu žádost účastnil. Později roku 799 padlo rozhodnutí v Cáchách, kde Lev III. adopcionismus zamítl na římské synodě. Na cestě zpět do Tours Alkuin onemocněl a roku 804 zde zemřel.⁹⁵

Jak prokazuje jeho korespondence, nepatřil k vnitřnímu kruhu Karlových rádčů, nejspíše kvůli jeho indiskrétnosti a sklonům k intrikování. Alkuinových spisů se zachovalo více jak dvě stě a je možné z nich vypožorovat povahu duchovního života, kvalitu latiny a také oživení sedmi svobodných umění⁹⁶. Alkuin se velice zajímal o nauku o nebi (nerozlišoval mezi astrologií a astronomií) a pro tuto vášeň byl Karlem vyhledávaným společníkem.⁹⁷

---

⁹⁴ Výpočet kalendáře.

⁹⁵ HORST ROBERT, Balz et al., Alkuin in: *Theologische Realenzyklopädie*. 1. Aufl. Berlin: W. de Gruyter, 1978.

⁹⁶ Gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie a hudba (sedm svobodných umění, 2013).

⁹⁷ HILDEBRANDT, Michiel. *The external school in Carolingian society*. VOLUME 1. Překlad Aleš Valenta. New York: E. J. Brill, 1992, str. 60.

1.8.2. Einhard

Vzdělaných mužů jako byl Alkuin se na Karlově dvoře objevilo vícero, nemůžeme je ovšem brát jako standart tehdejší doby, ale spíše jako elitu a výběr těch nejvzdělanějších učenců. Jedním z nich byl i Einhard.⁹⁸ Tento spisovatel a architekt, se narodil Einhartovi a Engilfritě roku 770, ve východní části Franské říše u řeky Mohanem. Vzdělání se mu dostalo v klášteře ve Fuldě, kde si opat Baugulf všiml jeho schopností a poslal ho na dvůr Karla Velikého. Své vzdělání tedy dokončil v Palatinské škole, kde měl to štěstí, že ho vyučoval Alkuin a v letech 796/797 již patřil ke Karlovým společníkům. Ten ho díky jeho všestrannosti a znalostem považoval za velmi důvěryhodného a Einhard se tak účastnil důležitých událostí. Jednou z nich byla i příprava Karlovy poslední vůle, týkající se jeho syna Ludvíka. Po Karlově smrti nabyl Einhard za své zásluhy mnohá opatství, např. v klášteře sv. Petra a sv. Bava v Gent nebo v bazilice sv. Jana v Pavii. Po smrti své milované ženy Emmy, sestry biskupa Bernarda z Wormsu, se uchýlil do opatství v Mülheimu, kde roku 840 umírá i on.⁹⁹

1.8.3. Angilbert

Angilbert byl pravděpodobně vychováván na královském dvoře Karla Velikého, kde byl žákem a přítelem Alkuina. Z dopisů, které se dochovaly, se dozvídáme, že Angilbert byl známý jako Homér. V roce 790 byl jmenován opatem v Centule, později známý jako Saint-Riquier v Pikardie a pomocí svých mocných přátel nejen obnovil a přestavěl klášter ve velmi honosné sídlo, ale obdařil ho i vzácnou knihovnu s dvěma sty svazky. V roce 800 měl tu čest přijmout zde Karla, jako svého hosta. Zdá se že Angilbert, ač byl knězem, vedl velmi světský život a dokonce je možné, že měl vztah s Karlovou neprovdanou dcerou

---

⁹⁸ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: vládce Západu*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, str. 244.

⁹⁹ FLECKENSTEIN, Josef. Einhard in: *Lexikon des Mittelalters: Band 3: Codex Wintoniensis bis Erziehung und Bildungswesen*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2002, str. 1737-1738.

Bertou, se kterou měl dvě děti (jedním z nich byl známý kronikář Nithard). Angilbert je považován za autora části básně o Karlu Velikém a Lvu III., ale autorství je sporné.¹⁰⁰

1.8.4. Hildebold

Hildebold byl Kolínský biskup a po povýšení na arcibiskupství v roce 795, i první arcibiskup. Hildebold začal s výstavbou rozšíření katedrály v Kolíně nad Rýnem, která byla dokončena teprve v roce 870. Podle legendy se s Karlem poprvé setkal, když byl Karel na lovu v okolí Kolína. Po dlouhém dni na lovu potřeboval odpočinek, a proto se zastavil u malé kaple. Po chvíli se kaple naplnila věřícími a Hildebold začal kázat, Karla to natolik ohromilo, že mu nabídl zlato na opravu jeho kaple. Hildebold ovšem nabídku odmítl a požádal pouze o kousek kůže z dalšího uloveného jelena, aby si mohl svázat svou modlitební knihu. Jeho skromnost Karla zaujala a spřátelili se. Zemřel roku 818 a byl pohřben v opatství v St. Geron.¹⁰¹

1.8.5. Paulinus II. Akvilejský

Paulinus II. z Akvileje patřil mezi nejznámější gramatiky v Itálii. Narodil se roku 726. Na žádost Karla Velikého působil od roku 776 v Cáchách, jako učitel v palácové škole. Za své služby byl odměněn jmenováním na biskupa ve svém rodném, akvilejském kraji. Za svého života bojoval proti adopcianismu, který šířili španělští biskupové, kteří pokládali Krista za člověka povýšeného na Boha. Paulinus napsal proti tomuto učení

---

¹⁰⁰ THURSTON, Herbert. (1907). *St. Angilbert*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 6, 2014.

¹⁰¹ Hildebold. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09].

obhajobu pravé víry ve formě traktátů. Mimo to napsal i řadu básní a duchovních písní. Udržoval přátelství s Alkuinem. Zemřel v roce 802.¹⁰²

1.8.6. Theodulf Orleánský

Theodulf Orleánský byl teolog a básník, který se narodil pravděpodobně kolem roku 760 na severu Španělska. Roku 780 byl nucen ze svého domova uprchnout a přišel na dvůr Karla Velikého. Zde se snažil o reformu duchovenstva a lidu, o čemž svědčí i jeho dva kapituláře, z nichž jeden má čtyřicet šest kapitol. V kapituláři, který vznikl roku 800, *Capitula Theodulfi*, se Theodulf zabývá především životem a povinnostmi kněží a zároveň jejich napomenutím. Na žádost Karla Velikého obhajoval filioque v pojednání „*De spiritu Sancto*“.¹⁰³ Na císařovu žádost napsal i další spis „*De Ordine baptisti*“, kde byl popisován křestní obřad. Pokud jde o jazyk a um, zaujímá první místo mezi básníky karolínské doby. Zvláště zajímavé jsou jeho dopisy, které psal ve formě básní, a ukazují nám obraz tehdejšího života u dvora. Po Karlově smrti sloužil jeho synovi Ludvíkovi, ale byl obviněn ze spiknutí proti králi Bernardovi a následně byl sesazen a deportován do Angers, kde zemřel.¹⁰⁴

---

¹⁰² Paulinus II of Aquileia. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09].

¹⁰³ SAUER, Hans. Theodulf in: *Lexikon des Mittelalters: Stadt (Byzantinisches Reich) bis Werl*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2002. ISBN 34-235-9057-2.

¹⁰⁴ LÖFLER, Klemens. (1912). *Theodulf*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 7, 2014.

1.8.7. Paul Deacon

Paul Deacon byl původem langobardský historik a básník. Narodil se nejspíše v letech 720/725 ve Friuli v Itálii, byl synem Warnerfrita a Theudelindy, a pocházel ze šlechtického rodu. Dostalo se mu dobrého vzdělání na dvoře krále Ratchise v Pavii, kde měl za učitele Flaviana. To jak dlouho v Pavii zůstal, stejně jako další podrobnosti o jeho životě, není jasné. Po smrti krále Ratchise se stal tajemníkem krále Desideria a učil jeho dceru Adelpergu, kterou si vzal i za ženu. Jeho druhé manželství bylo s Arichis II. vévodkyní z Beneventa. Roku 774 se stal mnichem v klášteře v Monte Cassinu, kde se seznámil s Karlem Velikým. Později se stal učencem na jeho dvoře, kde působil asi pět let. Napsal zde spisy „*Ars Donati*“ a „*De verborum significatione*“ a jménem Karla v kláštěrech zaváděl řeholi sv. Benedikta. Také napsal životopis Řehoře Velikého.¹⁰⁵

Jeho hlavní prací byla Historie Langobardů, kterou sepsal v šesti knihách, ale přesto byla neúplná. Obsahuje legendární počátky ve Skandinávii, mnoho informací o byzantské říši, Francích a dalších historických meznících. Příběh je vyprávěn ve vztahu mezi Franky a Lombardy.

Psal také mnoho dopisů, veršů a epitafů pro členy karolínské rodiny. Karel ho požádal, aby sestavil sbírku kázání, též je mu přičítáno autorství latinského překladu řeckého textu života Panny Marie Egyptské. Po svém návratu do Monte Cassina byl asi v roce 799, popraven.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ BUCHBERGER, Michael. Paul Diaconus in: *Lexikon für Theologie und Kirche: Band 7, Maximilian bis Pazzi*. 3., völlig neubearb. Aufl. Editor Walter Kasper. Freiburg: Herder, 1998, str. 1516.

¹⁰⁶ Paul the Deacon. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09].

1.8.8. Petr z Pisy

Petr z Pisy (744-799) byl italský gramatik a básník. V roce 776, když Karel Veliký dobyl Lombardské království, byl Petr povolán na Karlův dvůr spolu s Paulem Deaconem a Alcuinem. Na Karlovu žádost se stal jeho primárním učitelem latiny. Poezie, kterou Petr sepsal, poskytuje velice osobní pohled na Karlův život a jeho blízkého okolí. Také poskytují vhled do transformace latinského vzdělávání, které se v této době odehrávalo. Petr byl také císařův písař a jeho jménem napsal několik posměšných básní. Tyto básně byly velmi oblíbené, používaly se v nich vtipy, tajné přezdívky a různé jiné aspekty, které ukazují, že si mezi sebou psali jen lidé z určité blízkce spletené sociální skupiny. Petr se vrátil do Itálie kolem roku 790, kde asi po devíti letech zemřel.¹⁰⁷

1.8.9. Fardulf

Fardulf žil na dvoře Karla Velikého jako kaplan. Poté co byl nejstarší Karlův syn Pipin Hrbáč vyloučen z nástupnictví na trůn, pokusil se s některými franskými šlechtici svrhnout svého otce. Fardulf tento plán odhalil a jako odměnu za svou věrnost dostal klášter v Saint - Denis.

1.8.10. Arno Salzburský

Arno (narozen roku 740) pocházel z bavorské šlechtické rodiny a vzdělání se mu dostalo v klášteře sv. Zena v Želíze. Od roku 778 byl opatem v klášteře Elnon a 785 byl biskupem v Salcburku. Když se po roce 788 stalo Bavorsko součástí Franské říše, stal se, Arno, důvěrníkem krále. Arno cestoval jménem Karla do Říma a dosáhl tak, že papež Lev III. povýšil Saltzburskou církevní diecézi na diecézi metropolitní a Arno se roku 798 stal

---

¹⁰⁷ Peter of Pisa. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09].

prvním arcibiskupem. Jeho vliv sahal až do Korutan a Chorvatska, kam vysílal misie. Podílel se také na začlenění Bavorska a bavorské církve do Franské říše. Arno, se především staral o pastorační péči a ekonomické zajištění jeho diecéze. Vzdělávání podporoval prostřednictvím výstavby knihovny v klášteře sv. Petra v Salzburku. Zde vytvořil sbírku Alcuinových dopisů a dal podnět ke vzniku historiografie Salzburku.¹⁰⁸ Tento významný muž, který byl na dvoře Karla Velikého znám jako Aquila, se staral o rozkvět církve, vzdělání a odporu chudých. Patřil k jednomu z neučenějších mužů té doby, s pomocí jáhna Benedikta vypracoval katalog pozemků vlastnických práv, které náležely církvi. Arno byl i dobrým křesťanem, neúnavně hlásal slovo Boží a budoval kostely. Ve městě Salzburg se zasloužil o vybudování vodovodního prostředí, které do města přivádělo vodu, a tím zabránil jejímu nedostatku. V roce 821, přesněji 14. ledna Arno zemřel a jeho ostatky byly pohřbeny v katedrále v Saltzburgu u oltáře Máří Magdalény. Nad jeho hrobem byl nápis: " *V roce 821, 24. ledna, zemřel úctyhodný otec a pan Arno, první arcibiskup diecéze salzburgské, který si zaslouží být nazýván svatým.*"¹⁰⁹

1.8.11. Lullus

Lullus se narodil roku 710 ve Wessexu v Anglii. V roce 732 přišel do Německa, kde ho s velkou radostí přijal jeho bratranec sv. Bonifác a brzy byl vysvěcen na jáhna. Od té chvíle začal Lullus Bonifácovi pomáhat v pronásledování modlářů a kacířů.

Když v roce 754 Bonifác zemřel, Lullus byl uznán Pipinem krátkým jako jeho nástupce a po roce byl také jmenován Biskupem Mohučským. V roce 769 po sporu s opatstvím ve Fuldě, založil opatství Hersfeld, které bylo od roku 775 pod ochranou Karla Velikého. Tři

---

¹⁰⁸ Ökumenisches Heiligenlexikon. *Arno von Salzburg* [online]. 2014 [cit. 2014-04-04].

¹⁰⁹ Němečtí světcí středověku. *Arno ze Salzburku* [online]. 2014 [cit. 2014-04-04].

roky na to co se stalo z biskupství v Mohuči arcibiskupství, tedy roku 784, Lullus zemřel a byl pohřben ve svém kostele v Harsfeldu.¹¹⁰

1.8.12. Svatý Adalard

Svatý Adalard nebo také Adalard z Corbie, se narodil roku 751 jako syn Bernarda (syn Karla Martela) a nevlastní bratr Pipina a byl tedy bratrancem Karla Velikého.

Adalard získal dobré vzdělání na Karlově dvoře v Palatinské škole. Ve věku dvaceti let vstoupil do kláštera v Corbie v Pikardii, kde byl také zvolen opatem. V roce 822 Adalard se svým bratrem Walem založil opatství v Corvey ve Vestfálsku. V roce 827 Adalard umírá.¹¹¹

1.8.13. Paschasius Radbertus

Narodil se roku 786 v Soissons. Do benediktinského řádu v Corbie vstoupil za opata Adalarda a po mono let působil jako „instruktor“ mnichů. V roce 822 se v doprovodu Adalarda vydal do Saska za účelem založení kláštera „New Corvey“ ve Vestfálsku. Kvůli své pokoře odmítl svěcení na kněze a zůstal pouze jáhnem. Později na svůj úřad rezignoval a bylo mu tak umožněno věnovat se studiu a literatuře. Mezi jeho díla se řadí např. komentář k evangeliu sv. Matouše, život opata Adalarda a nebo knihy „*De partu Virginis*“.¹¹²

---

¹¹⁰ Lullus (Lul). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-04].

¹¹¹ Adalard of Corbie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-04].

¹¹² POHLE, Joseph. (1911). *St. Paschasius Radbertus*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved April 4, 2014.

Ve svém traktátu *De corore et sanguine Dimini*, který je považován za první monografii o eucharistii, řeší otázku, zda je Kristus v eucharistii přítomen – zda je eucharistický chléb viditelným znamením Kristovy přítomnosti či pravým Kristovým tělem. Toto dilema se pokouší vyřešit vyloučením znakové konsekrence chleba a identifikací eucharistického Kristova těla s jeho tělem historickým. Proti tomuto eucharistickému naturalismu vystoupil mnich z téhož kláštera Ratramnus ve stejnojmenném spise, ve kterém považuje chléb a víno opravdovým tělem Kristovým, ale zároveň je konsekrovaný chléb a víno znamením této přítomnosti Kristovy.¹¹³

Svatý Paschasius zemřel roku 860. Nejprve byl pohřben v kostele svatého Jana v Corbie. U jeho hrobu se konaly četné zázraky, a proto byly jeho ostatky slavnostně odstraněny a přeneseny do kostela svatého Petra.¹¹⁴

1.8.14. Lupus z Ferrieres

Lupus se narodil v Sens asi roku 805, byl opatem v Ferrieres a benediktýnským spisovatelem. Za své příjmení převzal Servatus, nejspíše na památku svého zázračného útěku z nebezpečí buď v těžké nemoci, nebo na bitevním poli. Své vzdělání dokončil ve Fuldě, kde se stal blízkým přítelem a žákem učence Einharda. Ještě před návratem do své rodné země se stal známým u soudu a zvláště si ho cenila císařovna Judita, druhá manželka Ludvíka Zbožného. Během válek, které probíhaly mezi Karlem Plešatým a Pipinem Akvitánským v roce 844 byl zajat a na krátko vězněn. Ještě tentýž rok byl poslán do Burgundska, aby prováděl klášterní reformy. Lupus věřil ve dvojí předurčení, ne v tom smyslu, že Bůh předurčil některé lidi v zatracení, ale že předzvěděl hříchy mužů a předurčil následné potrestání. V závěru svého života byl Lupus zarmoucen tím, že hrozí

---

¹¹³ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologické texty* [online]. 2014, roč. 2005, č. 3 [cit. 2014-04-04]. ISSN 0862-6944.

¹¹⁴ POHLE, Joseph. (1911). *St. Paschasius Radbertus*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved April 4, 2014.

devastace jeho kláštera, napadání Normany. Z jeho písemností se nám zachovalo 132 dopisů. Zemřel roku 862.¹¹⁵

Všichni tito učenci byli přínosem pro tzv. *akademii*, kde se snažili o obnovení zpustlého dědictví svých předků. Nechtěli vymýšlet nic přehnaně originálního, šlo jim pouze o to spojit to nejlepší z minulosti s potřebami své doby a tím dát základ vzdělání. Centrem dvora a jeho kulturních institucí byl sám král. Stejně tak jak vážně bral své poslání ohledně panování říši, se staral i o kulturní vývoj své země.

---

¹¹⁵ WEBER, Nicholas. (1910). *Lupus*. In The Catholic Encyclopedia. New York: Robert Appleton Company. Retrieved April 4, 2014.

2. Karolinská renesance

Dvůr Karla Velikého představoval jedno z hlavních kulturních středisek tehdejší Evropy a snažil se zde shromáždit vše, co se zachovalo z antické tradice. Protože císař, jeho šlechta a velké osobnosti dvora byli povětšinou germánského původu, byly jim základy klasické kultury poněkud cizí.¹¹⁶ Přesto se Karel velmi úspěšně vydal na cestu za znovuzrozením, tedy renesancí řecké tradice. Bohužel nebyla Karlova říše jednotným státem, a proto se karolinské umění omezilo pouze na císařský dvůr, jeho blízké okolí a církevní instituce. Karel vynaložil obdivuhodné úsilí na rozvoj učenosti a kultury svého dvora a společnosti. Shromáždil zde spoustu učenců z celého světa, které přilákal zejména možnosti svobody projevu, což bylo privilegium pro jiné muže nemyslitelné.¹¹⁷

2.1. Hudba

2.1.1. Gregoriánský chorál- tropy, sekvence

Zavedením jednotné římské liturgie chtěl Karel Veliký sjednotit říši a zajistit si tak všeobecnou poslušnost podrobených zemí. Tato doba je počátkem vývoje vlastních dějin evropské hudby, které dal Karel velkou váhu především tím, že o ní hovoří ve svém plánu na reformu školství: „*Aby se děti učily žalmy, hlasová cvičení, zpěvy, počty a gramatiku...*“, přední místo si hudba ve vyučování udržela celý středověk. Nedalo se ovšem hovořit o rozvinuté hudební kultuře, už z toho důvodu, že se tento nově příchozí trend týkal zejména vysokého duchovenstva a císařského dvora. Hudba měla přísný a

---

¹¹⁶ PIJOAN, José. *Dějiny umění / 3*. Vyd. 1. V Praze: Euromedia Group, 2002, str. 207.

¹¹⁷ MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury. 1. 2. uprav. vyd.* Praha: IDEA SERVIS, 1995.

slavnostní charakter a rozvoj a uchování křesťanské liturgie měla v rukou intelektuální elita středověku, kterými byli mniši.¹¹⁸

Gregoriánský chorál je význačný svou úsporností, co se týče hudebních prostředků – vylučuje jakýkoli doprovod. Není opřen o metrický pulz a plyne jakoby v rytmickém „vzduchoprázdnu“. Používá osm církevních tónin neboli modů. Jsou to čtyři sedmitónové stupnice původní, autentické, od základních tónů D, E, F, G a čtyři z nich odvozené, tzv. plagální, začínající od tónů A, H, C, D s týmiž základními tóny o kvartu níže. Charakter jednotlivých modů (daný umístěním půltónů) významně ovlivňoval průběh melodické linky.

Chorál vyjadřuje klid, vyrovnanost, důstojnost a pokoru. Na první poslech je nejnápadnější jeho nezvyklá melismatika¹¹⁹. Objevují se zde, poměrně rozsáhlé melodie zpívané na jednu slabiku. Chorál pracuje s melodikou, která se rozvíjí nad textem stále dál a vyhýbá se návratům i pravidelným tvarům. Proto nám může gregoriánský zpěv připadat monotónní, ovšem je to proto, aby bohoslužba neobsahovala nic smyslového, co by mohlo bránit soustředění na myšlenku, na posvátný text.¹²⁰

Gregoriánský chorál se po rozšíření do nových evropských oblastí zdál „cizí“ a proto i těžko pochopitelný. Z tohoto důvodu vzniká nový hudební druh zvaný tropy - hudební nebo textové vsuvky do gregoriánských zpěvů. „Skladatel“ vlastně nevymýšlel nové dílo, ale pouze doplňoval, popřípadě rozváděl cizí předlohu. V prvních desetiletích po roce 800 se čistě hudební tropy objevují jen zřídka (např. v *Alleluja* nebo v responsoriích). Častěji se ve franské říši v první polovině 9. století vyskytovalo textové tropování. Pokud šlo o bohatě melodicky zdobený zpěv (*Aleluja, graduale, tragus, responsoria aj.*) připojovali se k melismatům chorálu nové textové vsuvky tak, aby pod každý tón melodie připadala

---

¹¹⁸ HRČKOVÁ, Naďa. *Dějiny hudby*. Vyd. 1. Praha, 2005, str. 20-44.

¹¹⁹ označuje způsob zpěvu, kdy je řada tónů nebo melodie zpívána na *jedné* slabice. (Melisma, 2013).

¹²⁰ TUŠL, Jiří, Michaela OTTOVÁ, Jaromír KAZDA a Vít ROUBÍČEK. *Nástin dějin evropského umění: výtvarné umění, literatura, divadlo, hudba*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2008, str. 69-72.

jedna slabika textu. K méně ozdobných zpěvům (např. ke zpěvům menšího ordinária) se pak přidávaly jako úvod, závěr nebo vnitřní rozšířené úseky hudebně i textově nové. Tyto hudebně textové tropy v této době obvykle těsně navazovaly na myšlenky i melodický materiál předlohy. Šlo tedy a jakousi modernizací či vylepšením.¹²¹

Podobně jako tropy vzniká v karolínském období další nový hudební útvar a tím jsou sekvence. Jejím zdrojem se stalo opět *Alleluja*. Do poloviny 9. století se nejspíše zpívalo *Alleluja* s opakováním po verši a mělo také delší a ozdobnější podobu. Právě tato prodloužená a obohacená opakování se nazývala sekvence. Nejdříve se v církevní praxi ustálila forma sekvence v podobě, že se dva a dva verše vždy zpívaly na stejnou melodii. Předzpěv a dozpěv se neopakoval.

Sekvence i tropy měly později podobný osud. Církev se k nim postavila nepřátelsky a Tridentský koncil (1545 - 1563) je vyloučil z liturgie s výjimkou čtyř: *Victimae paschali lauders*, *Lauda Sion salvatorem*, *Veni sancte spiritus* a *Dies irae*.¹²²

2.1.2. Notace

Nejprve se chorál tradovat ústně a proto nebyl jednoznačně a pevně určován notací, postačovala jen jakási jednoduchá forma notace, která sloužila jako opora paměti.¹²³ První notové záznamy se objevují až po roce 800.¹²⁴ Značky, nazývané neумы, byly psány nad textem a označovaly, jak melodie stoupá a klesá. Byla to soustava čárek, teček a háčků. Nedala se z nich rozeznat přesná výška ani délka.¹²⁵ Vypadalo to asi tak, jakoby se zachytily pohyby dirigentovy ruky. Základními prvky byly punctum, neboli bod a *vifra*,

---

¹²¹ KOUBA, Jan. *ABC hudebních slohů*. Praha: Supraphon, 1988, str. 43.

¹²² HRČKOVÁ, Naďa. *Dějiny hudby*. Vyd. 1. Praha, 2005, str.20-44.

¹²³ Tamtéž, str. 46-11.

¹²⁴ TUŠL, Jiří, Michaela OTTOVÁ, Jaromír KAZDA a Vít ROUBÍČEK. *Nástin dějin evropského umění: výtvarné umění, literatura, divadlo, hudba*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2008, str. 69-72.

¹²⁵ HRČKOVÁ, Naďa. *Dějiny hudby*. Vyd. 1. Praha, 2005, str. 46-113.

tedy šikmá čára. Kombinací těchto dvou prvků vznikaly více-tónové znaky. S postupným vývojem se stal neumatický systém nedostačujícím a vrcholný středověk ho postupně opustil.¹²⁶

2.1.3. Vývoj modálního systému

Kořeny středověkých modálních stupnic můžeme najít v Orientu, popřípadě v Alexandrii. Základní odlišností se stalo opačné vnímání stupnic, než jak byly chápány v Řecku, tedy zdola nahoru. První taková interpretace středověkých stupnic se dochovala v souvislosti s mnichem Alcuinem. Byla to řada tónů (odzdola nahoru), odvozená posunem v diatonické stupnici a v souvislosti s názvy byzantských ech, která byla buď autentická (*kyrioi*), nebo plagální (*plagioi*). Plagální nebo autentické byly podle Alcuina i latinské mody. Ty označuje pouze čísla od 1 do 4, přičemž první se začíná od d (řecké názvy ještě nepoužívá). Nejnižší hypodórská stupnice začíná tónem A, z čehož vyplývá, že autor navázal na starořecké *Systema teleion* – kompletní řecký tónový systém v rozsahu dvou oktáv od A do a. Tón A (*proslambanomenos*) byl v tomto systému nejnižším. *Systema teleion* bylo už v předhelénské době v povědomí teoretiků, a tak na tento systém mohl navázat Alcuin.

Pavel Deacon použil solmizační slabiky a to ve svém hymnu *Ut queant laxis*, který je složen ze šesti frází. Každá z těchto frází začíná jedním z tónů hexachordu. (Příloha č. 4) Slabiky těchto frází souhlasí s notami hexachordu a vytvořili tak solmizační řadu ut re mi fa sol la, přičemž půltón je mezi mi – fa. Hexachordy G a F se nazývali tvrdý (drum) a

---

¹²⁶ TUŠL, Jiří, Michaela OTTOVÁ, Jaromír KAZDA a Vít ROUBÍČEK. *Nástin dějin evropského umění: výtvarné umění, literatura, divadlo, hudba*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2008, str. 69-72.

měkký (molle). Hexachord od C se nazýval přirozený. Hudební prostor, se kterým pracovali středověcí skladatelé, sahá od G.¹²⁷

2.1.4. Hudební nástroje

V době středověku se používaly většinou nástroje orientálního původu.

Egyptské psaltérium mělo zpravidla trojúhelníkový tvar a deset strun. Přes Španělsko od Maurů se do Evropy dostal čtyřúhelníkový tvar psaltéria. Od Maurů se do Evropy dostala též loutna, malá loutna tzv. *mandola* a dva typy kytar.

Dalším středověkým hudebním nástrojem byl *monochdor*, který se používal při výuce, a později se z něj vyvinulo *organistrum* se třemi strunami, které se rozeznávaly pomocí kola poháněného kličkou, umístěnou pod strunami.

Oblíbené byly například i zvonkové hry – *cembala*, ale i jednotlivé menší či větší zvony, tamburíny a bubny různých tvarů a velikostí. Malé, které si hudebníci uvazovali kolem boků nebo na krk. Tamburíny, vojenské bubny a malé kotle převzala Evropa od Arabů.

Ve středověku byly známy a využívány také různé podélné flétny s ostrým zvukem (např. flažolet), dlouhá podélná flétna s jemnějším zvukem a se šesti dírkami, Panova flétna, obyčejně se sedmi píšťalami.

Šalmaj byl plátkový nástroj, který byl předchůdcem hoboje. Mezi oblíbený nástroj patřily *gajdy*. Ve středověku se objevují o rohy, které zpočátku nebyly hudební, ale signální nástroje. Byly zhotovovány nejčastěji z rohů a ze dřeva.¹²⁸

---

¹²⁷ HRČKOVÁ, Nad'a. *Dějiny hudby*. Vyd. 1. Praha, 2005,46-113.

2.2. Architektura

2.2.1. Církevní architektura

Nejzajímavějším architektonickým dílem je kaple Karlova císařského paláce v Cáchách, na pravém břehu Rýna. (Příloha č. 5) Tato stavba byla zasvěcena Panně Marii a pochází z konce 8. Století. Kronikáři té doby o ní mluví jako o zázračné budově. “Protože nemohl sehnat mramor a sloupy, dal je přivézt z Říma a Ravenny....“ Byl zachován dopis, ve kterém papež Hadrián povoluje vyjmout z ravennského paláce mramorové kvádry a dlažbu pro stavbu v Cáchách.¹²⁹

Tato kaple z roku 805, měla tvar *oktogonu* s ochozem uvnitř, z venku přecházel její tvar v šestnáctistěn.¹³⁰ Vzorem pro stavbu kaple se stal chrám v San Vitale v Ravenně, s tím rozdílem že kaple v Cáchách byla postavena z kamene a působila tak těžším dojmem. Masivní pilíře a oblouky, ve vyšších patrech podepřené sloupy, jsou nosným prvkem pro kupoli, která je vyzdobena mozaikou. Vytvořili ji pravděpodobně umělci, které císař povolal z byzantské oblasti. Celou stavbu kaple řídil Odo z Met.

Theodulf, biskup Orleánský nechal v Germigny – des – Prés, postavit kapli, která byla vysvěcena v roce 806. Tato kaple má malou, ale vysokou kupoli, která je postavena na čtyřech pilířích, které vymezují hlavní čtverec, kolem něhož se nachází pravoúhlý ochoz. Tato kaple se zachovala do dnes, stejně jako její podrobný popis, sepsaný samotným Theodulfem. Jelikož se považoval za rodilého Španěla, bylo znát vizigótský styl i v podkovovitých obloucích kaple. Půdorysem i výškou se podobá kostelu Cristo de la Lutz v Toledu.

---

¹²⁸ Tamtéž, str. 113.

¹²⁹ PIJOAN, José. *Dějiny umění / 3*. Vyd. 1. V Praze: Euromedia Group, 2002, str. 207.

¹³⁰ MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury. 1. 2. uprav. vyd.* Praha: IDEA SERVIS, 1995, str. 31.

Na dvoře Karla Velikého se soustřeďovaly různé prvky přenesené sem od Východu z Itálie, od jihu ze Španělska, od severu z Velké Británie a posledním stylem byl germánský, který přišel ze západu a přinesl sebou módu dřevěných staveb s vysokými věžemi, obvykle zdobených malbou v živých barvách. Tímto stylem bylo postaveno opatství v Saint- Riquier, které bylo dílem ministra Angilberta. Podle kresby, která byla zachována, byla stavba opatství u Abbeville zahájena roku 790. Kostel měl půdorys latinského kříže s druhou příčnou lodí v západní části. Nad tímto křížením se tyčily věže ve tvaru válce.

Typické pro karolinskou architekturu byly tzv. *westwerky*.¹³¹ Tedy patrová budova s předsíní a tribunou pro feudála, která se nacházela na západě. Karolinský *westwerk*, je možné ještě spatřit na příkladu kostela v Corvey ve Vestfálsku, který byl postaven v letech 873-885.

V Cividale se dodnes zachovala nedotčená barbarská nebo germánská stavba – baptisterium, postavený na popud teutonského biskupa Sigwalda. Na oltářích i křtitelnicích, jsou reliéfy se symbolickými prvky a barbarskými motivy pletenců. V Cividale stojí také kostelík zasvěcený Panně Marii, který je zdoben štukaturou s převládajícími byzantskými vlivy. Nad portálem se nachází vlys se sochami stojících světic. Ty jsou oblečeny do skládaných tunik a po každé straně stojí tři. Archivoltu zdobí motiv vinné révy.

Nejvíce proslulým klášterem založeným v době karolinské renesance je klášter ve Fuldě v Hessensku, kde stála hrobka sv. Bonifáce. Dalšími kláštery jsou klášter na Bodamském jezeře na ostrově Reichenau a St. Gallen ve Švýcarsku. Bohužel se z těchto středisek evropské kultury v karolinské době zachovalo jen málo pozůstatků.

---

¹³¹ PIJOAN, José. *Dějiny umění / 3*. Vyd. 1. V Praze: Euromedia Group, 2002, str. 211-213.

Kolem roku 802 byla zahájena stavba druhého kostela ve Fuldě, který měl být přesnou kopií baziliky sv. Petra v Římě. Na západní straně hlavní lodě byla postavena druhá apsida¹³² k uložení relikvií sv. Bonifáce. Toto krásné dílo bylo bohužel zbořeno v 18. Století, ale díky archeologickým průzkumům je znám jeho přesný půdorys.

V severní Itálii vznikla v karolínské době stavitelská škola, která se nazývala lombardská, zřejmě proto, že ji vytvořili a šířili její umění skupiny zednických mistrů z Lombardie. Podle tradice se po vyplenění Říma v roce 410 zedníci uchýlili na ostrov na jezeře Como. Tito Římané znali tajemství stavitelského umění i v dobách kdy téměř všude upadlo v zapomnění. Tito Comští zedníci začali členit prostor na čtvercové plochy uzavřené klenbou, které přenášelo váhu do sloupu, který byl složen z několika sloupů – nebyl to kruhový nebo čtvercový průřez.¹³³

2.2.2. Světská architektura

Ve světském stavitelství vznikaly císařské falce, tedy paláce, které navazovaly na typ římské portikové vily. Pro falce je typický velký ústřední kamenný palác, který byl doplněn dalšími budovami, zejména kaplí a stájemi pro koně. Např. Cáchy, Ingelheim, Nymwegen. Také se stavěly hrady s *donjonem*¹³⁴, což byla obytná budova a kaple. Dále se stavěly užitkové stavby, jakým byl např. maják v Boulogne – sur – mer nebo most v Mohuči. Vyprojektován byl i kanál spojující Rýn a Dunaj.¹³⁵

---

¹³² Výklenek.

¹³³ Tamtéž, str. 214-216.

¹³⁴ Šlo většinou o obytné věže, v případě potřeby mohly sloužit i jako věže útočné. (Donjon, 2013).

¹³⁵ MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury. 1. 2. uprav. vyd.* Praha: IDEA SERVIS, 1995, str. 32.

2.2.3. Sochařství a malířství

Stavby byly bohatě sochařsky zdobené. Objevovaly se zde jak reliéfy, tak i sochy, které byly ovšem vždy spojeny a vázány na architekturu. Působivost staveb podporuje také nástěnná malba. V sochařství i malířství se při vyobrazení postav, setkáváme s jevem, nazývaným hieratická perspektiva. Tato perspektiva vyobrazuje postavy různé velikosti, i když se objevují ve stejné dějové linii, a to podle jejich postavení v církvi. Největší bývá vyobrazen Kristus, menší jsou církevní hodnostáři, nejmenší pak ostatní postavy.¹³⁶

V sochařství se v karolinském období nejčastěji objevovalo téma lidské postavy, ovšem k monumentálnímu formátu v tomto období nedospělo. Ojedinelým pokusem o ztvárnění volné sochy je drobná jezdecká podobizna Karla Velikého, která byla zhotovena z bronzu. Je uložena v Louvru. (Příloha č. 6)

O Karolinské skulptuře se dozvíme více, pokud se podíváme na reliéfy, obzvláště pak na zlatnické práce a desky ze slonoviny. Největším zlatníkem v Cáchách byl Einhard, který měl pseudonym Bezeleel, tedy zlatník, který vytvořil svatostánek a jiné klenoty Mojžíšovy svatyně v poušti. Einhard opatřil výňatky z Vitruviova spisu *De architectura*¹³⁷ a makety sloupků ze slonoviny. Po smrti Karla Velikého se Einhard uchýlil do kláštera ve Fuldě, kde strávil zbytek života a věnoval se zde zlatnictví. Bohužel se žádný klenot z jeho rukou nedochoval. Jeho díla i díla jeho žáků byla pravděpodobně roztavena v dobách nouze o drahé kovy. Ovšem zachovaly se jiné hodnotné památky z této doby a těmi jsou řezby ze slonoviny. Velkou většinu z nich představují desky luxusních vazeb. Na některých se objevují ještě pohanská témata, na jiných jsou vyobrazena témata biblická v novém, volném pojetí. V Národní knihovně v Paříži je uložena karolinská deska ze slonoviny, která je zcela originální – není známo žádné dílo, které by se dalo považovat za její vzor. Deska ilustruje žalm 91: „*Poručí andělům, aby tě hlídali, a oni tě budou držet ve svých*

---

¹³⁶ BAUER, Alois. *Dějiny výtvarného umění*. 1. vyd. Rubico, 1998, str. 61.

¹³⁷ POLLIO, Marcus Vitruvius. *Deset knih o architektuře*. Praha: Arista, 2009.

rukou“. Na desce jsou dva lvi s otevřenou tlamou a dva „darebáci“, kteří sledují duši Spravedlivého, která se nachází na klíně anděla a padají do jámy, kterou si sami vykopali.

Mnich Tuotilo ze st. Gallenu se odvážil na slonovinové destičce vazby tzv. *Evangelia longa* (kolem roku 900) zobrazit místní legendu o světci a patronu kláštera. (Příloha č. 7) V horní části je zobrazeno Nanebevzetí Panny Marie, v němž sv. Havel přikazuje medvědovi, aby přinesl dříví a přiložil je do ohně. Poté ho odmění chlebem a řekne mu, aby navždy odešel. Tento evangeliář má ještě druhou destičku, kde je znázorněna Hospodinova glorifikace. Bůh zde sedí uprostřed mandorly¹³⁸ mezi anděly a cherubíny¹³⁹. Pod ním se nacházejí symboly země a moře a v rozích jsou postavy čtyř evangelistů. Tři píšící a jeden odevzdávající pero.¹⁴⁰

Z císařských falcí a chrámů je nám známa výzdoba v podobě monumentálního malířství. Objevovala se zde náboženská, ale i světská témata, např. cyklus hrdinů a panovníků v císařském paláci v Ingelheimu, který se nedochoval. Nejpoužívanější technikou nástěnné malby byla malba temperou, ale také mozaika. Např. mozaika s tématem Krista mezi dvaceti čtyřmi apokalyptickými starci v palácové kapli v Cáchách.¹⁴¹

V malířství se objevuje nový žánr, jímž se stala knižní malba. V klášterních dílnách, tzv. skriptoriích, vznikaly pergamenové kodexy, iluminované krycími barvami a zlatem. Jednalo se především o náboženské knihy, bible, žaltáře, evangeliáře. Karolínskou malbu rozdělujeme podle místa do několika škol – palácová škola na dvoře Karla Velikého, remešská, tourská a Saint – Denis.¹⁴² Nejstarším rukopisem palácové dílny v Cáchách je

---

¹³⁸ Je ve výtvarném umění aureola či svatozář, která obepíná celou postavu. Nejčastěji je tvořena dvěma kruhovými oblouky, jako průsečík dvou kruhů s hroty nahoře i dole, může být ale také oválná nebo elipsovitá. (Mandorla, 2013).

¹³⁹ Slovo cherub zřejmě pochází z babylónského slova karabu (akkadské kuribu požehnaný, prosperující), které označuje služebníky bohů, kteří jim slouží jako rádcové a prostředníci. (Cherub, 2013).

¹⁴⁰ PIJOAN, José. *Dějiny umění / 3*. Vyd. 1. V Praze: Euromedia Group, 2002, str. 217-221.

¹⁴¹ TUŠL, Jiří, Michaela OTTOVÁ, Jaromír KAZDA a Vít ROUBÍČEK. *Nástin dějin evropského umění: výtvarné umění, literatura, divadlo, hudba*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2008, str. 51.

¹⁴² Tamtéž, str. 51.

tzv. *Godeschalkův evangeliář* z let 781 – 783, který byl vytvořen na objednávku Karla Velikého a jeho manželky Hildegardy. Je psán zlatým a stříbrným písmem na purpurovém pergameni – podle autorových slov, to mělo vyjadřovat nádheru nebes a věčného života. Ovšem jeho miniatury¹⁴³ nedosahují zdaleka takové úrovně jako pozdější palácová škola. Obrázky, jinak nazývané iluminace, ukazují na nové pojetí malby, která byla založena na plošnosti a dekorativnosti s důležitou rolí linie.¹⁴⁴ Karel se velice zasazoval a zdokonalování textů. Přál si jejich opisování a vyžadoval, aby kopie měly vynikající kvalitu a byly obohaceny ilustracemi. V této době se do módy opět vrátil pergamen nafialovělé barvy, který se používal v prvních stoletích křesťanství. V cášské škole miniatur se miniaturisté nejspíše těšili velké duševní pohodě. To vyplývá z toho, že jejich postavy jsou často znázorněny, jak se zamýšlejí nad idylickou rýnskou krajinou. Jedním z děl chovaných v Trevíru¹⁴⁵, byl rukopis věnovaný Karlově sestře Adě. V dalších dílech, která se objevovala, kolem Adina rukopisu, je zajímavým faktem, že evangelisté již nepíší pod širým nebem, nýbrž v interiérech ozdobných stánků. Toto dílo bylo zpracováno ještě pře Karlovou smrtí, a to v roce 814.

Biskup Ebbon založil rukopisnou školu remešské katedrály. Ebbon byl biskupem v letech 816 – 835 a předtím byl nevolníkem, podkoním a knihovníkem. *Evangeliář*, který nesl jeho jméno vznikl před rokem 823 a je z něj cítit helénistický iluzionismus, který je pro remešskou školu typický. V Remeši byl pravděpodobně vytvořen i jiný *evangeliář*, a to *Lotharův* neboli *Městský sakramentář*. Veleđilem této školy byl Utrechtský žaltář asi z roku 820, ve kterém se objevují kreslené miniatury začleněny do textu a tím pádem jsou jeho stránky posety tisíci postavičkami. Toto dílo představuje jedno z nejzvláštnejších a nejpozoruhodnějších ikonografických souborů v dějinách světového umění.

---

¹⁴³ znamená drobný obrázek, původně ve středověkém knižním malířství jako ilustrace v rukopisu. (Miniatura, 2013)

¹⁴⁴ BAUER, Alois. *Dějiny výtvarného umění*. 1. vyd. Rubico, 1998, str. 61.

¹⁴⁵ Nejstarší město v Německu, kdysi zde byla písařská dílna.

Dobové události se v miniaturách objevují jen velmi zřídka, ovšem výjimka potvrzující pravidlo je bible Karla Holého, na jejíchž stránkách jsou zobrazeni mniši marmoutierského opatství, v čele s opatem hrabětem Vivierem, při odevzdávání tohoto rukopisu císaři. Toto dílo bylo předáno Karlu Holému začátkem roku 851. Podobnost vyobrazení Karla Holého a krále Davida, který je vyobrazen v témž rukopise s harfou v kruhu hudebníků a alegorických postav hlavních ctností, je záměrná a nese určitý politický podtext té doby.¹⁴⁶

2.3. Literatura

Karel podněcoval program reformy literatury, obzvláště mu záleželo na jejím uchování a přepisování. Na jeho příkaz bylo přepsáno mnoho klasických textů ze zašlých rukopisů a také vyzýval kláštery, aby vyrobily několik kopií svých knihoven a aby si mezi sebou texty vyměňovali. Když Karel zjistil, že existuje mnoho variant Bible – což bylo způsobeno ignorancí přepisovačů - pověřil Pavla Deacona, aby z vybraných textů připravil nový lekcionář, který by se používal v celé říši. Karla zajímaly také eposy z franské ústní tvorby a některé z nich si nechal přepsat. Učenci na jeho dvoře shromažďovali latinské a německé texty, biografie a historická díla, která v té době tvořily podstatnou část středověké literatury.¹⁴⁷

2.3.1. Karolinská minuskula

Karolinská minuskula je druh písma, který vznikl koncem 8. Století z důvodu snadnější čitelnosti a zjednodušení. (Příloha č. 8) Vyznačuje se výraznými, pravidelnými a okrouhlými tvary. Oprostila se od kurzívních a majuskulních vlivů, slova i jednotlivá

---

¹⁴⁶ PIJOAN, José. *Dějiny umění / 3*. Vyd. 1. V Praze: Euromedia Group, 2002, str. 221- 226.

¹⁴⁷ MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, str. 43

písmena se důkladně oddělovala. Kvůli zrychlení psaní, se postupem času přidávalo množství zkratek, spřežek a ligatur. Minuskula brzy začala převládat v knižním písmu, v rukopisných knihách i různých listech, kde byl znatelný rozdíl pouze ve velikosti malých a velkých písmen a ve větší ozdobnosti, především u horních dříků. Karolinská minuskula sjednotila systém malé abecedy latinky, čímž uzavřela její vývoj a stala se základem minuskulní abecedy používané i dnes.¹⁴⁸

2.3.2. Vybraná díla doby Karla Velikého

2.3.2.1. Paderborský epos (Karolus Magnus et Leo Papa)

Autorem eposu je Angilbert a čítá 536 hexamterických veršů. Toto dílo nebylo dodnes přeloženo do českého jazyka.

Angilbert při psaní svého životního díla čerpal ze středověké, ale i ze starověké tematiky a to především z konce prvního století před naším letopočtem. Jako inspirační materiál mu posloužilo Vergiliovo dílo – epos Aeneis. Angilbert z toho díla využívá citáty, ale i celé pasáže a Karla Velikého zasadil do role hlavního hrdiny Aeneidy. Angilbert se nebojí čerpat i ze starší historie a přirovnává Karla k izraelskému králi Davidovi, který značí spravedlivého panovníka a udatného válečníka. Můžeme zde nalézt i citáty z Bible – obměněná znění z Matoušova evangelia z Nového zákona. Již za doby Karla Velikého vznikaly rozporuplné kritiky vydání Angilbertova Paderbornského eposu, stejně jako i jeho počínů, i kterých nás informuje obsah básně. Kritikem byl například Alkuin, který nesouhlasil s Karlovým válečnictvím ohledně saského národa, když zde byla důležitější otázka a to řešení nepokojů v Římě.

---

¹⁴⁸ BOROVIČKOVÁ, Pavlína. Hledání ideální stopy písmen pomocí tradiční a elektronické metody [online]. 2010 [cit. 2014-04-04].

Vznik díla se datuje do doby buď ještě před příchodem Lva do Paderbornu, tedy konec léta roku 799 nebo se mohlo jednat o období setkání Karla Velikého a papeže Lva III. v Paderbornu a tažením franského panovníka do Říma kvůli vyřešení papežovy situace roku 800. Jisté je, že epos byl sepsán v centru vzdělanosti, tedy v Cáchách.¹⁴⁹

2.3.2.2. Heliand

První skutečnou památkou křesťanství mezi Sasy je Heliand, což v překladu znamená léčitel nebo spasitel. Jedná se o náboženský epos, který připomíná starší práce Caedmona, anglosaského básníka, o umučení a z mrtvých vstání. V obou vystupuje Kristus jako mladistvý hrdina – člověk a božský dobyvatel světa a ďábla. Křesťané jsou jeho věrní válečníci a rytíři.

Toto dílo bylo sepsáno v devátém století jedním nebo více básníky, z jejichž jazyka je znát, že jejich domovem je Vestfálsko. Nevyskytuje se zde velebení Petra ani uctívání svatých. Dílo obsahuje téměř šest tisíc veršů.¹⁵⁰

2.3.2.3. De partu virginis

Paschasius napsal toto dílo pro svou přítelkyni, abatyši v klášteře Panny Marie v Soissons, Emmu. Popisuje zde životní styl jeptišek a obhájí pannenství Panny Marie, matky Boží.

---

¹⁴⁹ POKORNÁ, Jana. Paderbornský epos o Karlu Velikém [online]. 2012 [cit. 2014-04-04].

¹⁵⁰ Christian classics ethereal library. *History of the Christian Church, Volume IV: Mediaeval Christianity. A.D. 590-1073* [online]. 2005 [cit. 2014-04-04].

2.3.2.4. Úlohy k bystření mladíků (*Propositiones ad acuendos iuvenes*)

Autorem této sbírky je mnich Alkuin a je zde obsaženo 53 úloh. Ve všech úlohách, tedy až na jednu, uvádí Alkuin i postup řešení ve formě návodů.

Objevují se zde tzv. převoznické úlohy, které jsou považovány za Alkuinův vynález. Dále jsou v díle obsaženy úlohy na soustavu Diofantovských rovnic, úlohy na posloupnosti, geometrické úlohy, jednoduché úlohy na dělení obdélníků, úlohy na výpočet obsahů, kombinatorické obdélníky, lineární rovnice o jedné neznámé, převádění jednotek a další matematické úlohy.¹⁵¹

2.3.2.5. *Vita Caroli Magni*

Vita Caroli Magni je monumentální dílo, které Einhard, vedený láskou a obdivem, sepsal až po Karlově smrti. Inspiroval se, především dílem *Vita Augusti* od Seutenia a tato biografie je považována za nejlepší ve středověku. Seznamuje čtenáře se všemi stránkami císařova charakteru a pokouší se ho pravdivě zobrazit. Dílo je psáno elegantně, ale nikoliv příliš vyumělkovaně.¹⁵² Datum vzniku této práce je nejisté, ale nejspíše vzniklo až po smrti krále, protože v závěru je zahrnuta i poslední vůle Karla Velikého. První zmínka o psaní tohoto životopisu, je zaznamenána v dopise pro Lupuse z Ferrieres, který je datován do poloviny devátého století, a proto je předpokládán termín sepsání práce mezi roky 817 a 833.¹⁵³ Životopis je rozdělen do 33 oddílů a popisuje historii od Merovejské dynastie až po závěť Karla Velikého.¹⁵⁴

---

¹⁵¹ MAČÁK, Karel. *Tři středověké sbírky matematických úloh*. Praha, 2001.

¹⁵² FLECKENSTEIN, Josef. Einhard in: *Lexikon des Mittelalters: Band 3: Codex Wintoniensis bis Erziehungs und Bildungswesen*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2002, str. 1738-1739.

¹⁵³ *Vita Karoli Magni*. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-04].

¹⁵⁴ Einhard: *The Life of Charlemagne*, (translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp> [cit. 2014-04-04].

Závěr

Roku 813, kdy byl Karel téměř na konci života, povolal svého jediného přeživšího syna Ludvíka a shromáždil všechny přední muže z celého království. Všichni jednohlasně souhlasili s tím, že Ludvík se stane vládcem celé říše a Karel sám ho korunoval na císaře.

22. ledna 814 dostal Karel vysokou horečku a tak jako vždy, když byl nemocný, držel půst. Kromě horečky trpěl také bolestí v boku, která naznačovala nejspíše zánět pohrudnice.

28. ledna roku 814 v čtyřicátém sedmém roce své vlády Karel Veliký zemřel. Podle Einharda prý jeho smrt ohlásil mohutný blesk na nebesích. Ještě v ten den byl pochován v Cášském kostele Panny Marie a nad jeho hrobem kdysi stával pozlacený náhrobek s nápisem: „*Zde leží Karel, veliký a pravověrný císař, který slavně rozšířil Franskou říši a úspěšně vládl 47 let.*“¹⁵⁵

Po Karlově smrti, když na trůn dosedl Ludvík, se začala obrovská říše rychle rozpadat. Když skončily výboje, které přinášely bohatství, vlivní šlechtici již o mocného vládce neměli zájem a tak využívali každé příležitosti, aby proti němu bojovali. Proto se císař rozhodl, že rozdělí říši mezi své syny, ovšem o rok později, tedy roku 840, zemřel dříve, než byla dohoda naplněna a tak se stalo, že říše, kterou vybudoval Karel doslova z krve a potu, se rozpadla.

Přesto, že se říše později rozpadla, udal Karel Veliký říši směr v mnoha oblastech života a změnil chod dějin. Díky své osobnosti a svým činům se zapsal do historie a působil i na pozdější panovníky, například Fridrich I. Barbarossa se rozhodl o 350 let později opatřit jeho osobě svatořečení, které ovšem nebylo církví uznáno, ale pouze povoleno.

Po sepsání této práce musím přiznat, že se Karlu Velikému klaním a obdivuji ho za to, co ve svém životě dokázal. Cením si ho za jeho snahu učit se všemu novému a líbí se mi, že měl s jistotou velkou chuť do života a náležitě s ním naložil, a to ne jen pro své dobro.

---

¹⁵⁵ EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880). Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp#Burial> [cit. 2014-04-04].

Seznam použité odborné literatury a ostatních zdrojů

Knihy:

BAUER, Alois. *Dějiny výtvarného umění*. 1. vyd. Rubico, 1998, 287 p. ISBN 80-858-3925-3

BEČVÁŘOVÁ, Martina., Středověké školy In: Bečvář, Jindřich (editor): *Matematika ve středověké Evropě*. Praha: Prometheus, 2001. 80-7196-232-5, pp. 120-139

BUCHBERGER, Michael. Paul Diaconus in: *Lexikon für Theologie und Kirche: Band 7, Maximilian bis Pazzi*. 3., völlig Neubearb. Aufl. Editor Walter Kasper. Freiburg: Herder, 1998, 11 sv. ISBN 3-451-22011-311.

CAWTHORNE, Nigel. *Největší vojevůdci v dějinách*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 2006, 392 s. ISBN 80-736-2359-5.

FLECKENSTEIN, Josef. Einhard in: *Lexikon des Mittelalters: Band 3: Codex Wintoniensis bis Erziehung und Bildungswesen*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2002. ISBN 34-235-9057-2.

HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: vládce Západu*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 2002, 619 s., 16 s. obr. příl. (čb., barev.). Obzor (Prostor), sv. 40. ISBN 80-726-0071-0.

HILDEBRANDT, Michiel. *The external school in Carolingian society*. VOLUME 1. Překlad Aleš Valenta. New York: E. J. Brill, 1992, 619 s., 16 s. obr. příl. (čb., barev.). ISBN 90-040-9449-0.

HORST ROBERT, Balz et al., Alkuin in: *Theologische Realenzyklopädie*. 1. Aufl. Berlin: W. de Gruyter, 1978. ISBN 31-100-7379-X.

HRČKOVÁ, Nad'a. *Dějiny hudby*. Vyd. 1. Praha, 2005, 167 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-249-0524-8.

HRYCH, Ervín. *Velká kniha vojevůdců, bitev a zbraní: dějiny válek, vojenství a organizace vojska: 150 životopisů vojevůdců, 300 bitev, 150 zbraní*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2000, 719 s. ISBN 80-863-6706-1.

KÁDNER, Otakar. *Dějiny pedagogiky*. Praha, Česká grafická unie 1923-24. bez ISBN.

KOHN, George C. *Dictionary of wars*. 3rd ed. New York: Facts on File, 2007, x, 692 p. ISBN 978-081-6065-783.

KOUBA, Jan. *ABC hudebních slohů*. Praha: Supraphon, 1988. 02-145-88.

LEBE, Reinhard. *Království jako věno: sňatková politika v dějinách*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1999, 205 s. ISBN 80-242-0246-8.

MATTHEWS, John a Bob STEWART. *Bojovníci středověku*. Překlad Jolana Ryčlová. Brno: Jota, 1996, 169 s., [16] s. barev. il. ISBN 80-856-1792-7.

MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury. 1. 2. uprav. vyd.* Praha: IDEA SERVIS, 1995, 183 s. ISBN 80-859-7001-5.

PIJOAN, José. *Dějiny umění / 3*. Vyd. 1. V Praze: Euromedia Group, 2002, 303 s. ISBN 80-242-0720-6.

POLLIO, Marcus Vitruvius. *Deset knih o architektuře*. Praha: Arista, 2009, 438 s. ISBN 80-86410-23-4.

SAUER, Hans. Theodulf in: *Lexikon des Mittelalters: Stadt (Byzantinisches Reich) bis Werl*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2002. ISBN 34-235-9057-2.

SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 427 s., [4] s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3719-5.

TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců: Vstup Čechů do dějin, 530-935*. Praha: Lidové noviny, 1997, 658 p. ISBN 80-710-6138-7.

TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy: Moravané, čechové a střední Evropa v letech 791-871*. Praha: Lidové noviny, 2001, 384 p. ISBN 80-710-6482-3.

TUŠL, Jiří, Michaela OTTOVÁ, Jaromír KAZDA a Vít ROUBÍČEK. *Nástin dějin evropského umění: výtvarné umění, literatura, divadlo, hudba*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2008. ISBN 978-807-1689-966.

Online knihy a časopisy:

BEČVÁŘOVÁ, Martina., Středověké školy In: Bečvář, Jindřich (editor): *Matematika ve středověké Evropě*. Praha: Prometheus, 2001. 80-7196-232-5, pp. 120-139. Dostupné z: http://dml.cz/bitstream/handle/10338.dmlcz/401784/DejinyMat_19-2001-1_7.pdf

BOROVÍČKOVÁ, Pavlína. *Hledání ideální stopy písmen pomocí tradiční a elektronické metody* [online]. 2010 [cit. 2014-04-04]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta informatiky. Vedoucí práce Vítězslav Švalbach. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/208319/fi_b/.

EINHARD: *The Life of Charlemagne*, translated by Samuel Epes Turner, (New York: Harper & Brothers, 1880) [in 1960 the University of Michigan Press reprinted this translation, with a copyrighted forward by Sidney Painter] Dostupné z: <http://www.fordham.edu/Halsall/basis/einhard.asp>

Getsemany: Křesťanský měsíčník [online]. 2007, č. 179 [cit. 2014-04-04]. ISSN 1210 485X. Dostupné z: <http://www.getsemany.cz/node/1059>

LÖFLER, Klemens. (1912). *Theodulf*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 7, 2014 from New Advent:<http://www.newadvent.org/cathen/14579b.htm>

MAČÁK, Karel. *Tři středověké sbírky matematických úloh*. Praha, 2001. Dostupné z: http://dml.cz/bitstream/handle/10338.dmlcz/401221/DejinyMat_15-2001-1_5.pdf.
Akademická práce. Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic.

POHLE, Joseph. (1911). *St. Paschasius Radbertus*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved April 4, 2014 from New Advent:<http://www.newadvent.org/cathen/11518a.htm>

POKORNÁ, Jana. *Paderbornský epos o Karlu Velikém* [online]. 2012 [cit. 2014-04-04]. Diplomová práce. JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Stanislav Doležal. Dostupné z: <http://theses.cz/id/en64hb/>.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologické texty* [online]. 2014, roč. 2005, č. 3 [cit. 2014-04-04]. ISSN 0862-6944. Dostupné z: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-3/Konsubstanciacni-a-remanencni-teorie-jako-teologicky-problem.html>

SHANAN Thomas and Evan MACPHERSON. (1908). *Charlemagne*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 30, 2014 from New Advent:<http://www.newadvent.org/cathen/03610c.htm>

SCHAFF, Philip. *History of the Christian Church: Medieval Christianity, A.D. 590-1073 (Vol. 4)*. Mishawaka, IN, U.S.A.: Eerdmans Pub Co, 1960. ISBN 978-080-2880-505. Dostupné z: <http://www.ccel.org/ccel/schaff/hcc4.i.ii.xxii.html>

THURSTON, Herbert. (1907). *St. Angilbert*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 6, 2014 from New Advent: <http://www.newadvent.org/cathen/01490b.htm>

TURNER, William. (1908). *Carolingian Schools*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved March 5, 2014 from New Advent: <http://www.newadvent.org/cathen/03349c.htm>

WEBER, Nicholas. (1910). *Lupus*. In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved April 4, 2014 from New Advent: <http://www.newadvent.org/cathen/09436b.htm>

Internetové zdroje:

Adalard of Corbie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Adalard_of_Corbie

Carolingian Empire. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2014 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Carolingian_Empire

Císař Karel Veliký nebyl žádné ořezávátko, mluvil ale fistulí. BORGIS, a.s. *Císař Karel Veliký nebyl žádné ořezávátko, mluvil ale fistulí* [online]. 2014 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/veda-skoly/historie/326292-cisar-karel-veliky-nebyl-zadne-orezavatko-mluvil-ale-fistuli.html>

Donjon. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Donjon>

Hildebold. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Hildebold>

Cherub. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Cherub>

Christian classics ethereal library. *History of the Christian Church, Volume IV: Mediaeval Christianity. A.D. 590-1073* [online]. 2005 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.ccel.org/ccel/schaff/hcc4.i.ii.xxii.html>

Lullus (Lul). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: [http://de.wikipedia.org/wiki/Lullus_\(Lul\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Lullus_(Lul))

Mandorla. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mandorla>

Miniatura. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Miniatura>

Němečtí světcí středověku. *Arno ze Saltzburku* [online]. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://nemecti-svetci-stredoveku.webnode.cz/a/arno-ze-salzburgu/>

Ökumenisches Heiligenlexikon. *Arno von Salzburg* [online]. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: http://www.heiligenlexikon.de/BiographienA/Arno_von_Salzburg.html

Paul the Deacon. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Paul_the_Deacon

Paulinus II of Aquileia. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Paulinus_II_of_Aquileia

Peter of Pisa. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Peter_of_Pisa

Sedm svobodných umění. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Sedm_svobodnych_umeni

Vita Karoli Magni. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Vita_Karoli_Magni

Ostatní zdroje:

TAGLICHT MEDIA/PRE TV. *Mýtus Karla Velikého*. [Tv seriál], 2013.

WAGNER, Luise. *Legendy z historie: Sphinx – Geheimnisse der Geschichte* [Tv seriál]. Západní Německo, 1988, 43 min. [cit. 23.3.2014].

Zdroje obrazové přílohy:

Cáchy. In: *Http://vygosh.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://vygosh.cz/img/de/cachy.png>

Fr_v. In: *Http://www.skolni-pomucky.eu/* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://www.skolni-pomucky.eu/inshop/catalogue/products/pictures/fr_v.jpg

Front cover of Cod. Sang. 53. In: *Www.http://en.wikipedia.org/* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/82/Csg-0053_e001.jpg/400px-Csg-0053_e001.jpg

Jezdecká soska. In: *Www.phil.muni.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/muzeo/mui03obrazky0304/mui03obrazky0304/puvodni/210.jpg>

Karel_Leo. In: *Www.wikimedia.org* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karel_Leo.jpg

Karel Veliký. In: *Http://www.i60.cz/* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://www.i60.cz/obrazky/velke/charlemagne-du%CC%88rer_201401271412267.jpg

Karolin-890m. In: *Www.phil.muni.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/~letty/tex/pismo/karolin-890m.gif>

Summary

Karel Veliký a Karolinská renesance

Charlemagne and Carolingian renaissance

Jitka Breindlová

Charlemagne was one of the medieval rulers and commanders . In his life he proved many great acts , including the conquest of almost the whole of Europe. The aim of this work was to gather the available literature and unite their findings loaded into a meaningful and interesting text. I found out about Charlemagne many things , but certainly not all. The more I dived into my work , I found new and interesting new texts , which are of course already left the place. In this work , dedicated to Charlemagne , I went through his whole life. From childhood , which , unfortunately is not widely known until after his death that his case came at the respectable age of seventy-two years. His goal was to organize the Frankish empire and make it sort of a homogeneous whole. He tried it on all sorts of reforms , which commissioned the best scholars from all over Europe , which took place at his court , not only because freedom of speech, which he promised to deliver . The great work done in the sphere of culture , where he supported artists who attempted a revival of ancient culture. Experienced a boom in construction, book painting and music. Karel devoted considerable attention to the transcript of books that need to be preserved. In my work I describe Charles 's personal life , how he looked , how he behaved and even the way he dressed . All these things we know thanks to his biographer Einhard , but that all his words are true, now we can't find out. What is certain is that Charlemagne was indeed a great man who could do for his people great things to abide by its title and mission , which , as he said , was given by God.

Seznam obrazové přílohy

Příloha č. 1: Vyobrazení Karla Velikého, str. 11.

Příloha č. 2: Rozsah říše Karla Velikého, str. 26.

Příloha č. 3: Korunovace Karla Lvem III. na římského císaře, str. 27.

Příloha č. 4: Systém hexachordů, str. 50.

Příloha č. 5: Bazilika Panny Marie v Cáchách, str. 52.

Příloha č. 6: Jezdecká soška Karla Velikého, str. 55.

Příloha č. 7: Slonovinová destička vazby tzv. *Evangelia longa*, str. 56.

Příloha č. 8: Karolinská minuskula, str. 58.

Přílohy

Příloha č. 1: Vyobrazení Karla Velikého.

Karel Veliký. In: <http://www.i60.cz/> [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://www.i60.cz/obrazky/velke/charlemagne-du%CC%88rer_201401271412267.jpg

Příloha č. 2: Rozsah říše Karla Velikého.

Fr_v. In: <http://www.skolni-pomucky.eu/> [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://www.skolni-pomucky.eu/inshop/catalogue/products/pictures/fr_v.jpg

Příloha č. 3: Korunovace Karla Lvem III. na císaře římské říše.

Karel_Leo. In: *Www.wikimedia.org* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karel_Leo.jpg

Příloha č. 4: Systém hexachordů.

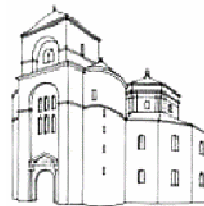
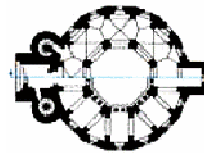
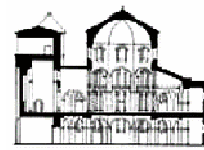
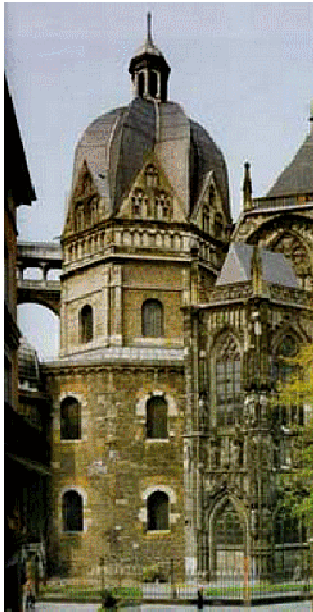
Systém hexachordů

7. ut re mi fa sol la
 6. ut re mi fa sol la
 5. ut re mi fa sol la
 4. ut re mi fa sol la
 3. ut re re fa sol la
 2. ut re mi fa sol la
 1. ut re mi fa sol la

Γ A H c d e f g a h c' d' e' f' g' a' h' c'' d'' e''

HRČKOVÁ, Nad'a. *Dějiny hudby*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2005. ISBN 8024905248.

Příloha č. 5: Bazilika Panny Marie v CÁCHÁCH.

Cáchy. In: [Http://vygosh.cz](http://vygosh.cz) [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://vygosh.cz/img/de/cachy.png>

Příloha č. 6: Jezdecká soška Karla Velikého.

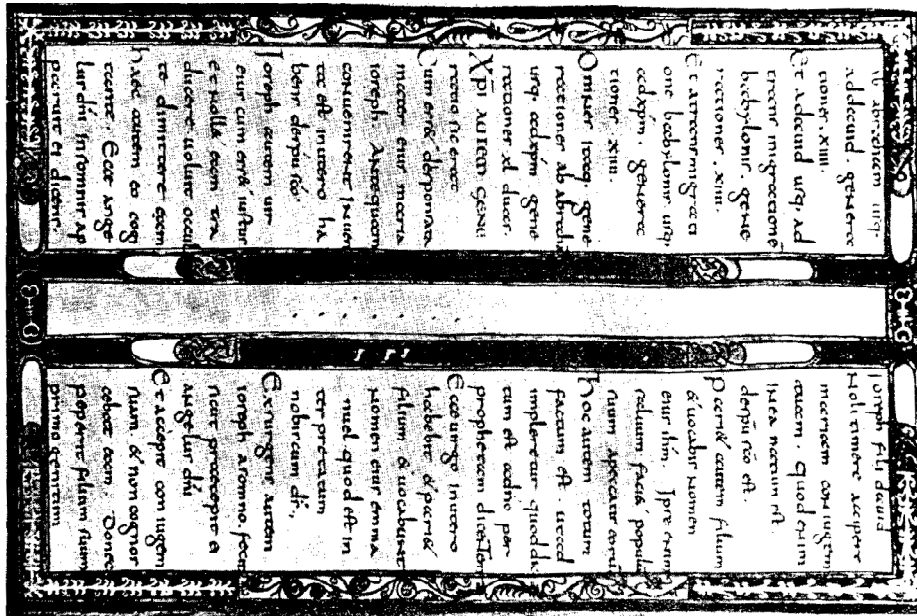
Jezdecká soška. In: [Www.phil.muni.cz](http://www.phil.muni.cz) [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/muzeo/mui03obrazky0304/mui03obrazky0304/puvodni/210.jpg>

Příloha č. 7: Slonovinová destička vazby tzv. *Evangelia longa*.

Front cover of Cod. Sang. 53. In: [www.http://en.wikipedia.org/](http://en.wikipedia.org/) [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/82/Csg-0053_e001.jpg/400px-Csg-0053_e001.jpg

Příloha č. 8: Karolinská minuskula.

Karolin-890m. In: www.phil.muni.cz/ [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/~letty/tex/pismo/karolin-890m.gif>